

Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2017

Riksdagsstyrelsen har vid sitt sammanträde den 14 februari 2018 beslutat om Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2017.

Urban Ahlin (S)
talman (ordförande)

Håkan Bergman (S)

Berit Högman (S)

Elin Lundgren (S)

Eva Sonidsson (S)

Tobias Billström (M)

Cecilia Magnusson (M)

Hans Wallmark (M)

Mattias Karlsson (SD)

Jonas Eriksson (MP)

Anders W Jonsson (C)

Föredragande i riksdagsstyrelsen

Claes Mårtensson
(Biträdande riksdagsdirektör)

All offentlig makt i Sverige utgår från folket

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt och förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick.

Riksdagen är folkets främsta företrädare

Riksdagens uppgift är att stifta lagar, besluta om skatt till staten och bestämma hur statens medel ska användas. Riksdagen ska också granska rikets styrelse och förvaltning.

Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val. Ordinarie val till riksdagen hålls vart fjärde år. Rösträtt vid val till riksdagen har varje svensk medborgare som har fyllt 18 år och som är eller någon gång har varit bosatt i riket.

Riksdagen består av en kammare med 349 ledamöter. Riksdagen väljer inom sig för varje valperiod en talman och tre vice talmän som leder riksdagens arbete. Riksdagen väljer även 15 utskott som bereder ärenden inför beslut i kammaren samt en EU-nämnd för samråd med regeringen i vissa EU-frågor.

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet

Huvuduppgiften för Riksdagsförvaltningen är att biträda vid behandlingen av riksdagens ärenden och tillhandahålla de resurser, det stöd och den service som behövs för kammarens, utskottens och övriga riksdagsorgans verksamhet.

Riksdagsförvaltningen ska skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- svara för ett väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikanslier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Innehållsförteckning

Året som gått	4
Resultatredovisning	6
1 Utgångspunkter	6
1.1 Riksdagsförvaltningens uppdrag	6
1.2 Ledning	6
1.3 Styrning och uppföljning	7
1.4 Personal och organisation	9
2 Sammanfattning – resultat och utveckling 2017.....	11
3 Uppdrag och resultat per uppdragsområde 2017	14
3.1 Kammare och utskott – uppdragsområde A.....	14
3.2 Ledamöter och partikanslier – uppdragsområde B.....	30
3.3 Kunskap om riksdagen – uppdragsområde C.....	39
3.4 Riksdagens byggnader och samlingar – uppdragsområde D.....	48
3.5 Myndighet och arbetsgivare – uppdragsområde E.....	52
Finansiell redovisning.....	65
4.1 Resultaträkning.....	65
4.2 Balansräkning.....	66
4.3 Anslagsredovisning	68
4.4 Tilläggsupplysningar och noter	70
4.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter.....	86

Året som gått

Vid riksmötets öppnande i september fick alla riksdagsledamöter en liten skrift i sin hand med titeln Riksdagsordningen 400 år. Det var en av flera aktiviteter under året för att uppmärksamma att Sveriges första riksdagsordning såg dagens ljus 1617. Det var då rikskansler Axel Oxenstierna utarbetade ett förslag till riksdagsordning, han tyckte att det behövdes tydliga spelregler för riksdagens arbete. Så småningom blev det en lag, som ändrats med tidens gång.

I dag är riksdagsordningen ett av flera styrdokument för Riksdagsförvaltningen i uppdraget att stödja den parlamentariska processen. Förvaltningen ska alltid prioritera stödet till kammarens och utskottens arbete, de områden som riksdagsordningen fokuserar på. Det gör vi bland annat genom att se till att planeringen för kammarens arbete är god och att stödet till utskotten fungerar väl och utvecklas.

För att den parlamentariska beslutsprocessen ska fungera behöver förvaltningen också se till att förutsättningar finns i ett längre perspektiv. Under året har förvaltningen särskilt fokuserat på några viktiga områden: valförberedelser, säkerheten i riksdagen, renovering av ledamotshuset och demokratijubileet.

Förberedelserna inför nästa års riksdagsval är i full gång. Arbetet involverar hela förvaltningen. För att arbetet ska ske så smidigt, effektivt och koordinerat som möjligt finns en valsamordning som håller ihop helheten.

Säkerhet i bred bemärkelse är också en central fråga. Det förändringsarbete som påbörjades under 2016 har fortsatt under 2017. Flera nya kompetenser har rekryterats och nya arbetssätt har börjat användas. Vi arbetar alltmer systematiskt med säkerhet utifrån strategiska bedömningar av skyddsvärden, hot och sårbarheter. En viktig del är informationssäkerheten, som särskilt gör sig gällande i samband med riksdagsval.

Riksdagens hus ska även i framtiden fungera för riksdagsarbetet. Renoveringar och moderniseringar är därför nödvändiga. Under året har intensiva förberedelser pågått inför den renovering av ledamotshuset som ska starta hösten 2018. Det handlar bland annat om att säkerställa att fastigheten anpassas till de verksamhetsbehov som finns hos ledamöter, partikanslier och förvaltningen och att omflyttningarna går smidigt.

Demokratijubileet ska högtidlighålla att det är 100 år sedan demokratin fick sitt genombrott i Sverige. Den parlamentariska kommitté som riksdagsstyrelsen utsett till att förbereda jubileet 2018–2022 får stöd av ett demokratisekretariat som förvaltningen nu bygger upp.

Inledningsvis nämnde jag vikten av spelregler för riksdagens arbete. Samma sak gäller för Riksdagsförvaltningen. Vi skapar gemensamma spelregler för att kunna samarbeta enligt vår vision Tillsammans för riksdagens bästa. Under året har förvaltningen arbetat med ett förslag till medarbetarpolicy, en gemensam plattform för hur vi vill förhålla oss till varandra. Vi strävar efter en arbetsplatskultur där alla känner trygghet, tillit och delaktighet.

Kathrin Flossing
Riksdagsdirektör

Resultatredovisning

1 Utgångspunkter

1.1 Riksdagsförvaltningens uppdrag

Riksdagen är folkets främsta företrädare. Den stiftar lagar, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel ska användas.

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet och har till uppgift att stödja riksdagens arbete. Förvaltningen ska se till att kammaren, utskotten, EU-nämnden, övriga riksdagsorgan och ledamöterna får det stöd och den service de behöver. Riksdagsförvaltningen ska också informera allmänheten om riksdagens arbete och om EU-frågor samt handlägga ärenden som rör riksdagens internationella kontakter. Dessutom ansvarar förvaltningen för att vårda riksdagens byggnader och samlingar samt för myndighets- och förvaltningsuppgifter.

Riksdagsförvaltningens uppdrag är att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- svara för ett väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikansliier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Riksdagsförvaltningens verksamhet regleras i lagar och föreskrifter. De grundläggande bestämmelserna finns i regeringsformen, riksdagsordningen och Riksdagsförvaltningens instruktion.¹ Mer detaljerade bestämmelser finns i föreskriften om förvaltningens arbetsordning. I den så kallade BEA-lagen finns ekonomiadministrativa bestämmelser.²

1.2 Ledning

Riksdagsförvaltningen leds av riksdagsstyrelsen. Styrelsen består av riksdagens talman, som är ordförande, och tio riksdagsledamöter. Riksdagsstyrelsen överlägger om planering av riksdagsarbetet och beslutar i ärenden av större vikt som rör förvaltningen. Vid styrelsens sammanträden deltar även de vice talmännen och gruppledarna för de partier som inte är representerade i styrelsen. De har yttranderätt men deltar inte i riksdagsstyrelsens beslut.

Riksdagsdirektören är chef för myndigheten Riksdagsförvaltningen och är föredragande i styrelsen. Under styrelsen leder riksdagsdirektören ledamotsrådet. I det samråder förvaltningen och ledamöter om frågor som är av större

¹ Lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

² BEA-lagen, lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter.

vikt eller principiell betydelse för ledamöterna, som till exempel deras administrativa stöd, tekniska utrustning och lokaler.

Förvaltningens ledningsgrupp samråder kring övergripande frågor som rör förvaltningen. Gruppen består av riksdagsdirektören och avdelningscheferna.

1.3 Styrning och uppföljning

Riksdagsförvaltningens verksamhet ska bedrivas effektivt och enligt gällande rätt. Den ska också vara kostnadseffektiv. Förvaltningen arbetar systematiskt med planering och uppföljning för att säkerställa verksamhetens kvalitet och effektivitet.

Planering och beslut

Riksdagsstyrelsen fattar beslut om en strategisk plan som anger de övergripande prioriteringarna för de närmaste åren och om en årlig verksamhetsplan för förvaltningen.³ I styrelsens uppgifter ingår också att lägga fram förslag till anslag och besluta om anslagsdirektiv.⁴ Planeringsprocessen utgår från de lagar och föreskrifter som gäller för riksdagen och Riksdagsförvaltningen samt de uppgifter och uppdrag som riksdagsstyrelsen beslutar om.

Riksdagsdirektören beslutar om en internbudget som tillsammans med bland annat verksamhetsplanen och anslagsdirektivet är styrande för verksamheten under året.

Verksamheten är indelad i följande fem uppdragsområden som utgår från förvaltningens övergripande uppdrag:

- A. Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier
- C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete
- D. Vård och bevarande av byggnader och samlingar
- E. Myndighet och arbetsgivare.

Prioriteringar 2017

Riksdagsstyrelsen fattade i december 2016 beslut om förvaltningens verksamhetsplan. Planen beskriver vad förvaltningen ska göra under 2017 för att nå de långsiktiga målen i den strategiska planen. Förvaltningen ska säkerställa att de it-system som stöder den parlamentariska berednings- och beslutsprocessen är stabila och tillförlitliga. Det digitala stödet till utskottens och EU-nämndens arbete ska vidareutvecklas. Förvaltningen ska fortsätta att förbättra servicen till ledamöterna, bland annat genom att förvalta och utveckla servicecentret.

³ Riksdagsstyrelsen beslutade om en strategisk plan för 2015–2018 den 25 mars 2015 och reviderade planen den 16 mars 2016. Verksamhetsplanen för 2017 beslutades den 14 december 2016.

⁴ Riksdagsstyrelsen beslutade om anslagsdirektiv för Riksdagsförvaltningen 2017 den 14 december 2016.

Satsningar på ett förstärkt säkerhets- och informationssäkerhetsarbete fortsätter.

I planen ingår också att göra riksdagens arbete mer synligt, till exempel genom att förbereda för riksdagens högtidlighållande av demokratins genombrott i Sverige. Den digitala kommunikationen om riksdagen ska utvecklas både tekniskt och innehållsmässigt för att möta nya behov och förväntningar. Riksdagens fastigheter ska förvaltas på ett professionellt sätt och svara mot verksamhetens behov, bland annat genom strategisk lokalplanering och projekteringsarbete för ledamotshuset.

Förvaltningen ska fortsätta arbetet med att skapa förutsättningar för ett effektivt ledarskap. Här ingår till exempel att utveckla medarbetarskapet i förvaltningen och utvärdera arbetet med den strategiska kompetensförsörjningen.

Riksdagsförvaltningen ska i första hand prioritera verksamheten inom uppdragsområdet Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m. Därefter ska verksamheten inom uppdragsområdet Stöd och service till ledamöter och partikanslier prioriteras.

Resultatet av förvaltningens arbete redovisas i korthet i avsnitt 2 Sammanfattning – resultat och utveckling 2017.

Uppföljning och kontroll

Parallellt med planeringsarbetet pågår en kontinuerlig uppföljning och kontroll av verksamheten och budgeten. Den förvaltningsinterna uppföljningen resulterar bland annat i tertialrapporter, en helårsrapport och en årsredovisning.

Riksdagsförvaltningen arbetar också med intern styrning och kontroll utifrån bestämmelserna i BEA-lagen. Intern styrning och kontroll är den årliga process som syftar till att med rimlig säkerhet säkerställa att en myndighet fullgör sitt verksamhetsansvar.

Under 2017 har förvaltningen identifierat ett antal risker som bedömts vara prioriterade med utgångspunkt från att de kan påverka myndighetens möjligheter att genomföra sina uppdrag. De prioriterade riskerna och åtgärderna för att minska dem har regelbundet redovisats för riksdagsstyrelsen.

Som ett komplement till riskanalyserna genomför samtliga budgetansvariga chefer en självutvärdering av den interna styrningen och kontrollen i den egna verksamheten.

I samband med att årsredovisningen skrivs under intygar myndighetens ledning om den interna styrningen och kontrollen är betryggande och redovisar i förekommande fall eventuella brister.

Revision

Internrevisionen ska stödja Riksdagsförvaltningens ledning genom att självständigt granska, verifiera och bedöma kvaliteten i den interna styrningen och kontrollen. Internrevisionen är fristående från förvaltningens operativa verksamhet och bedrivs av ett företag med expertis inom internrevision.

Varje år beslutar riksdagsstyrelsen om en internrevisionsplan som pekar ut de verksamheter i förvaltningen som internrevisionen ska granska. Internrevisionen rapporterar till riksdagsstyrelsen två gånger om året.

Den externa revisionen bedrivs av Riksrevisionen enligt lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Riksrevisionen granskar att Riksdagsförvaltningens årsredovisning är upprättad enligt gällande regelverk, att den ger en rättvisande bild i de finansiella delarna och i resultatredovisningen samt att anslagsmedel och inkomster använts enligt anslagsdirektiv och övriga beslut för myndigheten.

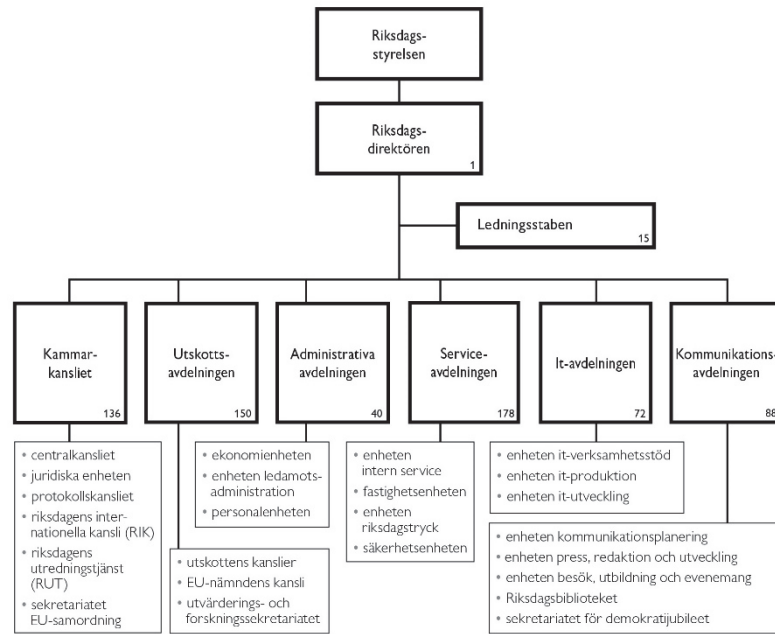
Konstitutionsutskottet behandlar Riksdagsförvaltningens årsredovisning i samband med sin behandling av utgiftsområde 1 Rikets styrelse i budgetpropositionen. I utgiftsområdet ingår bland annat riksdagens förvaltningsanslag. Riksdagsdirektören informerar och svarar på konstitutionsutskottets frågor vid ett utskottssammanträde inom ramen för utskottets beredning.

1.4 Personal och organisation

Riksdagsförvaltningen är en kunskapsintensiv organisation vars främsta tillgång är en kunnig och skicklig personal. Yrkesgrupperna förenas i det gemensamma uppdraget att stödja den parlamentariska processen. Förvaltningens värdegrund slår fast att förvaltningen ska ge ett professionellt stöd i demokratins tjänst och att stödet ska präglas av kvalitet, kompetens och engagemang. Att kontinuerligt utveckla och höja kompetensen på olika områden är en grundläggande förutsättning för att verksamheten ska kunna ge det stöd och den service som ledamöterna och riksdagsarbetet kräver. Aktuella personaluppgifter och statistik redovisas i avsnitt 3.5.

Vissa delar av förvaltningens organisation har setts över under året. Syftet är att göra verksamheten mer ändamålsenlig och effektiv. Arbetet vid Riksdagsbiblioteket har omorganiserats från tre till två sektioner. På kommunikationsavdelningen har ett sekretariat inrättats med uppgift att samordna det stundande demokratijubileet, då riksdagen under 2018–2022 ska uppmärksamma och högtidlighålla att det är 100 år sedan demokratins genombrott i Sverige.

Riksdagsförvaltningens organisation
Per den 31 december 2017

2 Sammanfattning – resultat och utveckling 2017

I detta kapitel redovisas en sammanfattning av resultatet för samtliga uppdragsområden och viktigare utvecklingsinsatser. I kapitel 3 redovisas Riksdagsförvaltningens uppdrag, resultat, kostnader och intäkter för respektive uppdragsområde närmare.

Kammare och utskott – uppdragsområde A

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att riksdagen har kunnat fullgöra sina uppgifter enligt bestämmelserna i regeringsformen och riksdagsordningen. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- Arbetet i kammaren har genomförts enligt plan.
- Riksdagens protokoll har kommit ut i rätt tid.
- Utskotten och EU-nämnden har fått ett väl fungerande stöd.
- Vid inkommande internationella besök har förutsättningarna varit goda för möten av hög kvalitet.

Riksdagsförvaltningen har fortsatt att arbeta för att förbättra it-systemen som stöder den parlamentariska processen. Förvaltningen har även genomfört en förstudie för att utreda en modernisering av det tekniska kammarstödet. En övning med krigsdelegationen har genomförts på en plats utanför riksdagen som ett led i att stärka kontinuitetsförmågan och möjliggöra en tillfällig flytt av kammarens sammanträden.

Ledamöter och partikanslier – uppdragsområde B

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att ledamöter och partikanslier har fått ett väl fungerande stöd och en god service. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- Ledamöterna är nöjda med förvaltningens stöd och service.
- Faktaunderlag och utredningstjänster fortsätter att levereras i tid och med hög kvalitet.
- Arbetsverktygen digitala mötestjänsten, Intranätet och kammarappen har fungerat stabilt och effektivt.
- Rätt säkerhetsnivåer har upprätthållits.

Under året slutförde Riksdagsförvaltningen arbetet med att införa ett ledningssystem för informationssäkerhet. Ett arbete för att utveckla Intranätet med tjänster som stöder servicecentret har också genomförts, och förvaltningen har fastställt nya rutiner för ansvar, hantering och inköp av riksdagens gåvo- och försäljningssortiment. Samarbetet mellan utredningstjänsten, Riksdagsbiblioteket och utvärderings- och forskningssekreteriatet har utvecklats för att ytterligare stärka stödet till ledamöterna.

Kunskap om riksdagen – uppdragsområde C

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att allmänheten, massmedier, vidareinformatörer, skolor och speciella målgrupper har fått möjligheter att få information och kunskap om riksdagens arbete. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- Det har blivit enklare att söka i, följa och bevaka riksdagens arbete och beslut i bland annat digitala kanaler.
- Tv-produktionen kring riksdagens arbete har fungerat väl.
- Intresset för visningar av Riksdagshuset samt studiebesök för gymnasieskolan och besök i Demokrativerkstaden fortsätter att vara stort och verksamheten håller hög kvalitet.
- Kurser och fortbildningsdagar för externa målgrupper har hållit hög kvalitet.

Riksdagsförvaltningen har påbörjat arbetet inför riksdagsvalet 2018 bland annat genom att ta fram ett koncept för hur information på riksdagens webbplats och andra digitala tjänster ska utformas. Förvaltningen har även förberett för det demokratijubileum som inleds 2018. En ändrad logotyp för Sveriges riksdag har beslutats och införts under året.

Riksdagens byggnader och samlingar – uppdragsområde D

Riksdagsförvaltningen har utvecklat sitt arbete med att vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar på ett systematiskt sätt. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- Fastighetsprojekten har bedrivits enligt plan.
- Fastigheter och interiörer förvaltas enligt upprättade planer.
- Arbetet med att tillgängliggöra äldre riksdagsdokument har huvudsakligen bedrivits enligt plan.

Riksdagsförvaltningen fortsätter att se över och utveckla processerna för förvaltning av fastigheter och interiörer. Bland annat har arbetssättet för att hantera olika förfrågningar utvecklats och servicenivåer etablerats. Arbetet med strategisk lokalplanering har fortsatt och har bland annat innehållit förberedelser för att anskaffa övernattningsbostäder och hyra externa kontorslokaler.

Myndighet och arbetsgivare – uppdragsområde E

Förvaltningen bedömer att den har varit en väl fungerande myndighet och arbetsgivare, även om sjukfrånvaron har ökat och miljömålen inte nåtts i alla delar. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- Förvaltningen har nått sina arbetsmiljömål.
- Sjukfrånvaron har ökat.
- Förvaltningen har rätt kompetens på rätt plats.

- Tillgången till it-stöd är stabil.
- Förvaltningen når huvuddelen av sina miljömål.

Riksdagsförvaltningen har fortsatt att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart förbättringsarbete. Ett förslag till medarbetarpolicy har tagits fram, arbetet med värdegrunden har fördjupats och arbetet med att förbättra arbetsprocesser har fortsatt. Under 2017 genomfördes en mätning av klarspråksarbetets effekter. Mätningen visar att medarbetarna i Riksdagsförvaltningen har god kännedom om klarspråk.

Intäkter, kostnader och transfereringar

Tabell 1 Intäkter, kostnader och transfereringar, samtliga uppdragsområden (tkr)

	2017	2016	2015
Intäkter ⁵	46 686	45 404	33 330
Kostnader	-1 489 626	-1 997 239	-1 567 856
<i>Nettokostnad</i>	<i>-1 442 940</i>	<i>-1 951 835</i>	<i>-1 534 526</i>
Transfereringar	-504 766	-500 670	-495 720
Totalt	-1 947 706	-2 452 505	-2 030 246

De lägre kostnaderna för 2017 jämfört mot 2016 beror främst på att årets förändring av avsättning för framtida pensioner och inkomstgarantier inklusive sociala avgifter har minskat jämfört med föregående år.

⁵ Ränteintäkt i avsättningen till ledamöters pensioner ingår i beloppet. Bruttoräntan enligt Finansinspektionens trygghandgrunder (FFFS 2007:24) är -0,4 procent (samma bruttoränta som 2016).

3 Uppdrag och resultat per uppdragsområde 2017

I detta avsnitt redovisas verksamheten inom respektive uppdragsområde och de resultat som har uppnåtts.

3.1 Kammare och utskott – uppdragsområde A

Riksdagsförvaltningens uppdrag inom område A är att svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammaren och utskotten m.m. Riksdagens uppgift är att stifta lagar, besluta om skatt till staten och bestämma hur statens medel ska användas. Riksdagen ska också kontrollera regeringen. Innan riksdagens kammare fattar beslut måste alla ärenden beredas i ett utskott. Utskotten arbetar också med EU-frågor och följer upp och utvärderar riksdagsbeslut. Tillsammans utgör kammaren och utskotten kärnan i riksdagens verksamhet, och förvaltningen ska i alla sammanhang särskilt prioritera detta uppdragsområde.

I uppdraget ingår att stödja kammarens, utskottens, EU-nämndens samt talmannens och de vice talmännens arbete samt riksdagens internationella arbete. Förvaltningens produktion och försäljning av riksdagstryck hör också hit.

Resultat och utveckling – sammanfattning

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att riksdagen har kunnat fullgöra sina uppgifter enligt bestämmelserna i regeringsformen och riksdagsordningen. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- *Arbetet i kammaren har genomförts enligt plan.*
Under 2017 har arbetet i kammaren genomförts enligt plan. I några fall har kompletterande ändringar gjorts i sammanträdesplanen för att anpassa kammararbetet efter förändrade förutsättningar.
- *Riksdagens protokoll har kommit ut i rätt tid.*
Riksdagens protokoll har under 2017 tillgängliggjorts i rätt tid i enlighet med reglerna i riksdagsordningen.
- *Utskotten och EU-nämnden har fått ett väl fungerande stöd.*
Riksdagsförvaltningen har bistått vid utskottens beredning av ärenden samt i övriga åtaganden som ingår i utskottens arbete. Förvaltningen har även bistått EU-nämnden i de samråd som hållits med regeringen. Tekniska avvikelser förekom i tre betänkanden under 2017. Felen påverkade inte riksdagens beslut.
- *Vid inkommande internationella besök har förutsättningarna varit goda för möten av hög kvalitet.*
Riksdagsledamöterna ska ges möjlighet att i första hand få möta sina motsvarigheter från ett gästande parlament. Vid samtliga inkommande internationella besök under året har riksdagsledamöterna träffat sina utländska motsvarigheter.

Riksdagsförvaltningen har fortsatt att arbeta för att förbättra it-systemen som stöder den parlamentariska processen. Förvaltningen har även genomfört en förstudie för att utreda en modernisering av det tekniska kammarstödet. En övning med krigsdelegationen har genomförts på en plats utanför riksdagen som ett led i att stärka kontinuitetsförmågan och möjliggöra en tillfällig flytt av kammarens sammanträden.

Tabell 2 Intäkter, kostnader och transfereringar inom uppdragsområde A (tkr)

	2017	2016	2015
Intäkter	3 287	3 989	3 077
Kostnader	-214 565	-195 892	-188 951
<i>Nettokostnad</i>	<i>-211 278</i>	<i>-191 903</i>	<i>-185 874</i>
Transfereringar	-15 659	-15 535	-15 913
Totalt	-226 937	-207 438	-201 787

Fördelningen för uppdragsområdet bedöms i huvudsak som jämförbar med föregående år. Kostnadsökningen hänförs framför allt till förbättring av it-systemen som stöder den parlamentariska processen. Dessa redovisas från och med 2017 under uppdragsområde A. Även fördelade lönekostnader har ökat något.

Talmannen och de vice talmännen

Talmannen leder riksdagsarbetet och har därmed det yttersta ansvaret för hur riksdagsarbetet planeras och bedrivs. Talmannen leder även kammarens sammanträden och är riksdagens främsta representant.

Talmannen och de tre vice talmännen utgör tillsammans riksdagens talmanspresidium. Presidiet träffas regelbundet för att avhandla frågor som rör ledningen av riksdagens arbete. De vice talmännen kan i talmannens ställe leda riksdagens arbete och kammarens sammanträden. När de inte gör det deltar de vice talmännen i riksdagsarbetet på samma sätt som de andra riksdagsledamöterna. Talmannen har däremot en ersättare i kammaren.

Arbetet i och kring kammaren

Varje år kommer det in ett stort antal ärenden till riksdagen som ska beredas i utskotten och därefter debatteras och beslutas i kammaren.

Riksdagsförvaltningen registrerar och kontrollerar alla ärenden, inklusive EU-ärenden⁶, och föreslår till vilket utskott ärendena ska hänvisas.

Förvaltningen ansvarar även för det löpande stödet till arbetet i kammaren, bland annat konstitutionell rådgivning, för planeringen av riksdagsarbetet under riksmötet och valperioden samt för granskning av interpellationer, skriftliga frågor, motioner m.m.

⁶ Förvaltningens EU-samordningsarbete redovisas i efterföljande avsnitt.

En viktig uppgift för Riksdagsförvaltningen är att stödja planeringen av arbetet i kammaren. Utgångspunkten är att beslut ska kunna fattas i rätt tid och i rätt ordning, att det ska finnas utrymme för oförutsedda debatter och att arbetsbelastningen ska vara rimlig. Centralt är att kammarplaneringen ska göra det möjligt för riksdagen att fatta beslut om propositioner m.m. som lämnats in, och som beretts i utskotten. Kammarplanerna ska också underlätta för ledamöternas planering av eget arbete och ge utrymme för ledamöternas aktiviteter utanför riksdagen, till exempel för arbete i valkretsen.

Kammarens sammanträdestillfällen fastställs i sammanträdesplaner som beslutas av talmannen efter samråd med riksdagsstyrelsen. För att anpassa kammararbetet efter förändrade förutsättningar har kompletterande ändringar i sammanträdesplanen gjorts under året. Detta har till exempel skett för att kunna bereda plats för aktuella debatter och för att justera antalet tillfällen för interpellationssvar efter hur många interpellationer som har lämnats in. Vid ett tillfälle har debattordningen för betänkandena behövt ändras så sent som dagen innan sammanträdet. Ändringen var nödvändig för att de betänkanden som innehöll lagstiftning som skulle träda i kraft i närtid skulle bli färdigdebatterade till voteringen samma dag. Den bakomliggande orsaken var att den anmälda talartiden för vissa betänkanden visade sig bli betydligt längre än utskottens uppskattade talartid.

Under riksmötet 2015/16 inledde Riksdagsförvaltningen tillsammans med Regeringskansliet en försöksverksamhet för att minska antalet försenade interpellationssvar. Under försöksperioden tillämpades en ordning som innebar att statsrådets besvarande av interpellationer schemalades. En uppföljande statistik för riksmötet 2015/16 och 2016/17 visade att förseningsgraden hade minskat och ordningen med statsrådets schemaläggning för att besvara interpellationer permanentades.

Tabell 3 Antal inlämnade dokument till kammarkansliet

	2017	2016	2015
Propositioner	170	142	129
Skrivelser	52	52	49
Framställningar	4	8	2
Redogörelser	22	22	22
Följdmotioner	268	228	153
Motioner från allmänna motionstiden	3 847	3 409	3 196
Händelsemotioner	0	1 ⁷	2
Interpellationer	710	719	855
Skriftliga frågor	1 807	1 608	1 201
Betänkanden*	350	319	288
Utlåtanden* ⁸	18	24	11
Riksrevisionens granskningsrapporter	37	32	22
Totalt	7 285	6 564	5 930

* Posterna avser ärenden som har inkommit och behandlats av kammaren.

Antalet propositioner har ökat under 2017 jämfört med föregående år, medan antalet skrivelser ligger på en jämn nivå. Som en följd av det ökade antalet propositioner har även antalet följd_motioner ökat. Antalet inlämnade skriftliga frågor har också ökat, medan interpellationerna har minskat i antal jämfört med 2016 och 2015. Antalet motioner från allmänna motionstiden har ökat stadigt sedan 2015.

Tabell 4 Plenitimmars i kammaren fördelade på typ av sammanträde

	2017	2016	2015
Ärendebehandling	317	302,5	289,5
Voteringar	12	11	9,5
Interpellationsdebatter	183	213	270
Information från regeringen	6,5	7	6,5
Frågestunder	36	36	27
Partiledardebatter, aktuella debatter m.m.	31	34,5	36,5
Övrigt	7	5	5,5
Totalt	592,5	609	644,5

Det totala antalet timmar som kammaren sammanträder har minskat jämfört med 2016 och 2015. Under 2017 har interpellationsdebatter utgjort ungefär 31 procent av kammarens tid. Tiden för ärendebehandling har ökat i förhållande till föregående år eftersom antalet betänkanden också har ökat.

Tiden för information från regeringen, som under 2017 endast utgörs av återrapportering från Europeiska rådets möten, har minskat något jämfört med

⁷ Motionen hänvisades inte till något utskott.

⁸ Granskningsutlåtanden och prövningsutlåtanden redovisas här gemensamt. För separat redovisning se tabell 6.

året innan. Återrapportering från Europeiska rådets möten har under 2017 ägt rum vid sex tillfällen, samma antal som under 2016 och 2015.

Man kan också notera en minskning i tiden för kategorin partiledardebatter, aktuella debatter m.m. jämfört med både 2016 och 2015.

Tiden för frågestunder ligger kvar på samma högre nivå som 2016. Bakgrunden är de nya debattreglerna som tillåter något längre frågestunder.

Kammarens sammanträden har teckentolkats vid sex tillfällen under året.

Riksdagsförvaltningen svarar för att det förs fullständiga protokoll vid kammarens sammanträden. Riksdagens protokoll har under 2017 tillgängliggjorts i rätt tid i enlighet med reglerna i riksdagsordningen.

EU-samordning

Riksdagsförvaltningen ansvarar för att grundläggande skriftlig information om EU-frågor når utskotten och EU-nämnden. Förvaltningen bidrar även i utvecklingen av riksdagens EU-kompetens genom att anordna seminarier för tjänstemän. Under 2017 arrangerades tre sådana seminarier. De rörde ämnena brexit – EU utan Storbritannien, rättsstaten och EU samt EU-kommissionens arbetsprogram 2018. Tillsammans med EU-kommissionens representation i Sverige anordnades en studieresa för förvaltningens tjänstemän till EU-kommissionen i Bryssel. Genom riksdagens representant vid EU:s institutioner följer förvaltningen den aktuella EU-politiken på plats i Bryssel. EU-representanten rapporterar till riksdagen om händelseutvecklingen inom olika politikområden. EU-representanten är också riksdagens länk till Europaparlamentet och till andra nationella parlament med representation vid EU:s institutioner. EU-representanten bistår vid behov även ledamöterna i deras deltagande i interparlamentariska möten inom ramen för EU-samarbetet. Under 2017 deltog ledamöter i 21 sådana möten. EU-representanten bistod ledamöterna i deras deltagande vid 11 tillfällen. Bland dessa möten ingick det konstituerande mötet för den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol.

Tabell 5 Riksdagsledamöters deltagande i interparlamentariska EU-konferenser

	2017	2016	2015
Inbjudningar	27	30	37
Antal möten med deltagare från riksdagen	21	23	28
Antal ledamöter totalt	53	67	71
Kostnad (tkr) ⁹	616	654	661

⁹ Avrundat till närmaste tusental. Inkluderar kostnader för ledamöter och medföljande tjänstemän. Kostnaderna redovisas i tabellen det år de utbetalas, vilket innebär att i beloppet för 2017 ingår 62 tkr för resor gjorda under 2016.

Kammarens och utskottens planering ska göra det möjligt för riksdagen att inom åtta veckor ta ställning till om ett EU-förslag strider mot subsidiaritetsprincipen. Åttaveckorsfristen gäller enligt EU:s fördrag. Under 2017 avgjordes fem subsidiaritetsärenden av kammaren. Ärendena avgjordes inom åtta-veckorsfristen.

Tabell 6 Antal behandlade utlåtanden och inlämnade EU-dokument

	2017	2016	2015
Granskningsutlåtanden*	14	11 ¹⁰	10 ¹¹
Prövningsutlåtanden*	4 ¹²	13	1
EU-dokument inlämnade	2 618	2 624	1 963
- varav faktapromemorior ¹³	109	–	–
EU-dokument hänvisade för granskning	10	11	13
EU-dokument hänvisade för subsidiaritetsprövning	89	99	27

* Ärenden som efter beredning har inkommit och behandlats av kammaren.

De EU-dokument som kommer in till riksdagen består i huvudsak av dokument från kommissionen inklusive utkast till lagstiftningsakter samt faktapromemorior från regeringen¹⁴, dokument från rådet, återrapporter från rådsmöten samt dokument från Europaparlamentet. Att ett större antal EU-dokument har inkommit till riksdagen under 2016 och 2017 förmodas bero på att den innevarande EU-kommissionen, som tillträdde 2014, under dessa år bedrivit ett aktivare arbete med att lägga fram utkast till lagstiftningsakter än 2015, då kommissionens inriktning var mer strategiskt framåtblickande.

Riksdagsförvaltningen har under året bistått riksdagens parlamentariska EU-kommitté i uppdraget från riksdagsstyrelsen att utreda riksdagens arbete med EU-frågor. Arbetet med att ta fram en digital EU-guide för ledamöter slutfördes under 2017 (se vidare uppdragsområde B).

Utskotten och EU-nämnden

De 15 utskotten bereder inkommande propositioner, skrivelser, motioner m.m. Konstitutionsutskottet granskar därutöver statsrådets tjänsteutövning och handläggningen av regeringsärenden. Efter beredningen lämnar utskotten betänkanden med förslag till riksdagsbeslut. Utskotten kan även på eget initiativ lämna förslag till riksdagen.

Till utskotten remitteras även EU-dokument. Vissa innehåller utkast till lagförslag från EU. Om utskottet efter prövningen anser att lagförslaget inte följer subsidiaritetsprincipen lämnar utskottet ett utlåtande till kammaren med

¹⁰ Ett av utlåtandena 2016 behandlade två EU-dokument.

¹¹ Ett av utlåtandena 2015 behandlade två EU-dokument.

¹² Ett av utlåtandena 2017 behandlade två EU-dokument.

¹³ Uppgifter om antal faktapromemorior har inte redovisats tidigare år. Det tas nu med i redovisningen för att i någon mån förtydliga hur många av de inkomna EU-dokumenterna som regeringen har ansett vara av sådan vikt att de föranlett en faktapromemoria.

¹⁴ Faktapromemorior skrivs av ansvarigt departement om förslag från kommissionen och innehåller uppgifter om förslaget innehåll samt regeringens syn på förslaget eller regeringens preliminära ställningstagande.

förslag om att riksdagen ska lämna ett så kallat motiverat yttrande till EU. Utskottet ska också lämna ett utlåtande till kammaren om minst fem ledamöter i utskottet anser att lagförslaget strider mot subsidiaritetsprincipen och begär att ett utlåtande ska lämnas. Vidare ska alla grön- och vitböcker samt vissa andra EU-dokument granskas av det utskott som berörs. Resultatet av granskningen ska redovisas i ett utlåtande till kammaren.

I utskottens uppgifter ingår också att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut inom sina områden.

Varje utskott biträds av ett kansli. Kanslierna planerar utskottens verksamhet och stöder utskotten genom att ta fram beredningsunderlag och skriva utskottens ställningstagande till propositioner, motioner, skrivelser m.m. i betänkanden, yttranden och utlåtanden. Utskottskanslierna stöder också utskotten i arbetet med EU-frågor. Kanslierna planerar och medverkar även vid utskottets utfrågningar, studiebesök och resor samt stöder utskotten i arbetet med uppföljning och utvärdering.

Sammantaget bereder utskotten varje år ett stort antal ärenden. Nedan redovisas antalet ärenden under 2017 uppdelat per utskott och totalt jämfört med föregående år.

Mängden ärenden skiljer sig åt mellan utskotten, vilket beror på respektive utskotts beredningsområde men också på vilka frågor som är politiskt aktuella. Det sammanlagda antalet behandlade propositioner, skrivelser, framställningar och redogörelser ökade med cirka 20 procent 2017 jämfört med året innan och med cirka 30 procent jämfört med 2015. Även antalet motioner, liksom det totala antalet betänkanden, utlåtanden och yttranden, har ökat under de tre senaste jämförelseåren. Antalet behandlade EU-dokument har, efter ökningen 2016, stannat på cirka 100.

Tekniska avvikelser, i form av smärre bortfall av text, förekom i tre betänkanden under 2017. Felen påverkade inte riksdagens beslut.

Tabell 7 Utskottens ärendehantering 2017

Utskott	Propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser	Motioner ¹⁵	EU-dokument ¹⁶	Betänkanden, utlåtanden, yttranden
Konstitutionsutskottet	27	290	5	37
Finansutskottet	37	186	17	49
Skatteutskottet	19	400	10	36
Justitieutskottet	26	450	12	43
Civilutskottet	12	457	4	27
Utrikesutskottet	20	179	6	23
Försvarsutskottet	11	118	3	26
Socialförsäkringsutskottet	20	313	1	30
Socialutskottet	22	483	–	32
Kulturutskottet	5	195	3	13
Utbildningsutskottet	18	365	2	35
Trafikutskottet	12	319	14	26
Miljö- och jordbruksutskottet	15	385	6	31
Näringsutskottet	17	282	19	34
Arbetsmarknadsutskottet	10	225	3	20
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet	6	12	–	6
Totalt 2017	277	4 659	105	468
Totalt 2016	230	4 296	110	425

¹⁵ Avser både motioner som har lämnats vid allmänna motionstiden och följdmotioner. Det totala antalet behandlade motioner överensstämmer inte med det antal som har lämnats till kammarkansliet (se tabell 3). Det beror dels på att utskotten kan skjuta upp behandlingen av motioner till ett annat riksmöte (till exempel i väntan på en aviserad proposition), dels på att en motion med fler än ett yrkande kan behandlas i olika utskott.

¹⁶ Till skillnad mot förra året redovisas hänvisade ärenden och ärenden beslutade av utskotten. Med EU-dokument avses grön- och vitböcker, vissa strategiska dokument och lagstiftningsakter som subsidiaritetsprövats.

Utskott	Propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser	Motioner ¹⁵	EU-dokument ¹⁶	Betänkanden, utlåtanden, yttranden
Totalt 2015	209	3 493	40	371

Antalet sammanträden minskade något under 2017 och uppgick till sammanlagt 609 för utskotten och 46 för EU-nämnden. Regeringen samrådde med EU-nämnden inför samtliga ordinarie ministerrådsmöten under året. Utöver de ordinarie ministerrådsmötena samrådde regeringen med EU-nämnden inför ett extrainsatt ministerråd.

Under året har utskottskanslierna planerat och medverkat vid 27 offentliga utfrågningar. Seminarier och konferenser har hållits vid 16 tillfällen. För att inhämta information m.m. kan utskotten bjuda in olika regerings-, myndighets- eller organisationsföreträdare till sina sammanträden. Vid 324 tillfällen har nationella organisationer, myndigheter eller regeringsföreträdare besökt utskotten. Utskotten gör också studiebesök och besöker olika delar av Sverige. Totalt gjordes 35 sådana studiebesök.

Tabell 8 Utskottens och EU-nämndens sammanträden, seminarier, resor och besök m.m.¹⁷

	Sammanträden (varav offentliga utfrågningar)	Seminarier och konferenser	Inrikes resor	Studiebesök i Sverige	Övriga besök till utskotten
Konstitutionsutskottet	59 (11)	0	0	3	17
Finansutskottet	46 (4)	3	0	2	16
Skatteutskottet	35 (0)	2	0	2	6
Justitieutskottet	33 (0)	0	0	2	5
Civilutskottet	32 (2)	1	1	2	9
Utrikesutskottet	41 (1)	2	3	2	66
Försvarsutskottet	44 (0)	0	0	3	41
Socialförsäkringsutskottet	39 (1)	0	1	5	9
Socialutskottet	45 (2)	1	1	1	59

¹⁷ År 2017 är första beräkningsåret för uppgifter om seminarier, resor och besök. Därför anges inga jämförelsesiffror från tidigare år.

Kultur- utskottet	30 (2)	2	1	7	19
Utbildnings- utskottet	44 (0)	2	0	2	16
Trafik- utskottet	37 (2)	0	1	2	21
Miljö- och jordbruks- utskottet	39 (0)	1	1	0	11
Närings- utskottet	37 (2)	1	1	1	6
Arbetsmark- nadsutskottet	37 (0)	1	0	1	17
Sammansatta utrikes- och försvars- utskottet	11 (0)	0	0	0	6
Totalt 2017	609 (27)	16	10	35	324
Totalt 2016	626				
Totalt 2015	580				
EU-nämnden	46	0	0	0	0
Totalt 2017	46	0	0	0	0
Totalt 2016	51				
Totalt 2015	51				

För varje riksmöte gör utskottskanslierna en beskrivning av respektive utskottsverksamhet. I verksamhetsberättelserna redovisas utskottens behandling av riksdagsärenden och verksamheten i övrigt.

Utskotten ska följa upp och utvärdera tidigare riksdagsbeslut inom sina respektive ämnesområden och även arbeta med forsknings- och framtidsfrågor. Till stöd för detta arbete finns utvärderings- och forskningssekretariatet. På uppdrag av utskotten tar sekretariatet, i nära samarbete med utskottskanslierna, fram underlag till uppföljningar och utvärderingar samt forskningsöversikter och framtidsanalyser. Utskotten kan också beställa utvärderingar som utförs av externa utredare för utskottens räkning. Utskottens uppföljningar, utvärderingar, forskningsöversikter och öppna utfrågningar publiceras i serien Rapporter från riksdagen. Under 2017 har sammanlagt 22 rapporter publicerats, en minskning med 7 rapporter jämfört med 2016. Sekretariatet ger vidare kanslistöd till Sällskapet riksdagsledamöter och forskare (Rifo). Med stöd av sekretariatet har Rifo arrangerat 18 sammankomster i riksdagen under 2017, ungefär lika många som året innan.

Regeringen har haft överläggningar med utskotten i EU-ärenden vid 140 tillfällen, vilket är mer än en dubbling jämfört med 2016 och 2015. Vid nästan lika många tillfällen har regeringen informerat utskotten om EU-frågor. Subsidiaritetsprövningarna ökade från 21 till 102 mellan åren 2015 och 2016

men minskade något under 2017. Antalet granskningsutlåtanden låg på ungefär samma nivå som tidigare år.

Tabell 9 Utskottens EU-ärenden

	Överlägg- ningar med rege- ringen i EU- ärenden	Informations- tillfällen med regeringsföre- trädare ¹⁸	Subsidiaritets- prövningar (varav prövningar som lett till ett pröv- ningsutlåtande)	Gransk- nings- utlåtanden
Konstitutions- utskottet	5	8	4 (0)	1
Finansutskottet	9	10	15 (4) ¹⁹	2
Skatteutskottet	20	12	10 (0)	–
Justitieutskottet	3	7	10 (0)	2
Civilutskottet	4	7	4 (0)	–
Utrikesutskottet	1	14	2 (0)	4
Försvars- utskottet	0	10	2 (0)	1
Socialförsäk- ringsutskottet	19	10	1 (0)	–
Socialutskottet	8	6	0 (0)	–
Kulturutskottet	12	6	2 (0)	1
Utbildnings- utskottet	20	3	1 (0)	1
Trafikutskottet	2	5	14 (0)	–
Miljö- och jord- bruksutskottet	11	16	6 (0)	–
Näringsutskottet	14	23	17 (0)	2
Arbetsmark- nadsutskottet	11	7	2 (1) ²⁰	17
Sammansatta utrikes- och för- svarsutskottet	1	0	–	–
Totalt 2017	140	144	90 (5)	14
Totalt 2016	66	–	102 (13)	11
Totalt 2015	63	–	21 (1)	10

Under varje valperiod beslutar utskotten och EU-nämnden om vilka utrikes resor som ska göras. Utskottskanslierna planerar, deltar vid och följer upp utskottens resor. Information om resorna publiceras på riksdagens webbplats. Under 2017 gjorde utskotten sammanlagt 26 utrikes resor. I tabellen redovisas

¹⁸ Det är första året denna uppgift redovisas. Det finns därför inte med några jämförelsesiffror.

¹⁹ I ett av fallen har utskottet prövat två dokument i ett utlåtande, det vill säga två av dessa prövningar ledde till ett gemensamt utlåtande.

²⁰ Minoritetsutlåtande, ledde inte till att riksdagen skickade ett motiverat yttrande.

utskottens internationella resor, besök och konferenser, i de fall utskottskanslierna ansvarat för förberedelserna.

Tabell 10 Utskottens och EU-nämndens internationella resor, besök och konferenser²¹

	Utrikesresor	Internationella konferenser	Internationella besök till utskottet
Konstitutionsutskottet	1	3	6
Finansutskottet	0	8	16
Skatteutskottet	2	4	2
Justitieutskottet	2	5	0
Civilutskottet	1	0	0
Utrikesutskottet	6	7	10
Försvarsutskottet	1	4	1
Socialförsäkringsutskottet	1	1	6
Socialutskottet	0	2	7
Kulturutskottet	1	0	0
Utbildningsutskottet	2	2	0
Trafikutskottet	2	3	0
Miljö- och jordbruksutskottet	0	4	1
Näringsutskottet	2	4	4
Arbetsmarknadsutskottet	2	7	7
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet	2	0	0
EU-nämnden	3	1	0
Totalt	28	55	60

Internationell verksamhet

Riksdagen har ett omfattande internationellt besöksutbyte där förvaltningen bistår riksdagens talman, vice talmän och ledamöter vid planering, genomförande och uppföljning av besök och resor. Det gäller också vid deltagande i internationella parlamentariska församlingar och i samband med ledamöternas uppdrag som valobservatörer i andra länder.

Talmansresor utgör en viktig del av riksdagens internationella besöksutbyte. Vid en talmansresa består delegationen normalt av talmannen, alternativt en vice talman, två till fyra riksdagsledamöter, och i vissa fall även riksdags-

²¹ År 2017 är första beräkningsåret för dessa uppgifter. Därför anges inga jämförelsesiffror från tidigare år.

direktören samt tjänstemän från det internationella kansliet. Programmet består av möten med landets talman och parlamentsledamöter, stats- och regeringschefen samt företrädare för institutioner och organisationer som är relevanta för den bilaterala parlamentariska dialogen. Programmet läggs i samråd med Sveriges ambassad i landet och med landets parlament. Under 2017 har 18 utgående talmansresor genomförts till 21 länder. En av resorna, till Washington D.C., gjordes gemensamt av talmännen i den nordisk-baltiska kretsen. Motsvarande resor 2016 var 24 till 23 länder och 27 resor till 24 länder 2015.

Många av de internationella åtagandena för riksdagens ledamöter rymms inom ramen för de interparlamentariska församlingarna. Sammanlagt ingår ett hundratal riksdagsledamöter i riksdagens delegationer till de interparlamentariska församlingarna. Förvaltningen ansvarar för sekretariatsstödet till riksdagens delegationer till Nordiska rådet, Europarådets parlamentariska församling, OSSE:s parlamentariska församling (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa), den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet, Interparlamentariska unionen och Natos parlamentariska församling (se tabellen nedan). Vidare biträder förvaltningen riksdagsledamöterna i det arktiska samarbetet, Östersjösamarbetet samt vid en rad andra internationella möten och konferenser.

Förvaltningen har också bistått vid ledamöters deltagande i valobservationer. Under 2017 medverkade tolv svenska riksdagsledamöter vid totalt fyra val i följande länder: Armenien, Albanien, Tyskland och Kirgizistan. Huvuddelen av kostnaderna för deltagandet i valobservationerna har belastat OSSE-delegationens budget.

Tabell 11 De interparlamentariska församlingarnas sessioner och större möten samt medel utbetalda av Riksdagsförvaltningen

Interparlamentarisk församling	Delegation	Antal sessioner och större möten	Kostnader (tkr)	Utbetalt bidrag ²² (tkr)
Nordiska rådet	20 ord.	1 session	2 199	13 548
	20 suppl.	4 presidie- och utskotts-möten 1 extra presidiemöte		
Europarådets parlamentariska församling	6 ord.	4 sessioner	1 109	–
	6 suppl.			
OSSE:s parlamentariska församling	8 ord.	1 session	946	1 003
	8 suppl.	1 vintermöte 1 höstmöte		
Interparlamentariska unionen	5 ord.	1 vårsession	1 111	1 090
	talman och 2 utskottsledamöter ²³	1 höstsession		
Den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet	3 ord.	1 session	65	0
	3 suppl.			
Natos parlamentariska församling	5 ord.	1 höstsession	541	–
	5 suppl.	1 vårsession Transatlantic Forum		
Cosacsekretariatet ²⁴				17
Särskilda uppdrag inom de interparlamentariska församlingarna			0	
Summa 2017			5 971	15 658
Summa 2016			6 132	15 540
Summa 2015			5 867	15 913

²² Fördelningsnyckeln för bidragsutbetalningarna till Nordiska rådet, OSSE:s parlamentariska församling och Interparlamentariska unionen beräknas med stöd av ländernas bruttonationalinkomst (BNI). För Europarådet och Natos parlamentariska församlingar ges inget bidrag från Riksdagsförvaltningen.

²³ Vid Interparlamentariska unionens vårsession utvidgades den fasta delegationen med två utskottsledamöter. Därutöver leddes riksdagsdelegationen till vårsessionen av talmannen.

²⁴ Finansiering av Cosacs sekretariat enligt beslut i riksdagsstyrelsen den 23 september 2009, dnr 049-22-2009/10.

Riksdagen har under de senaste åren deltagit regelbundet med delegationer som studerat verksamheten vid FN i New York. En ledamot från Sverigedemokraterna och en från Miljöpartiet deltog vid öppnandet av generalförsamlingen 2017. Under våren 2017 deltog två delegationer med vardera sex riksdagsledamöter. Riksdagsförvaltningen tog i nära samarbete med Sveriges ständiga representation vid FN i New York fram program för delegationerna och gav tjänstemannastöd på plats.

Riksdagsledamöter som är intresserade av närmare parlamentariska kontakter med ett visst land kan bilda en vänskapsförening eller ett nätverk för det landet. I riksdagen finns ett femtiotal sådana föreningar. Syftet med dem är att sprida kunskap om länderna genom exempelvis seminarier och föredrag. Föreningarna drivs av ledamöterna, och förvaltningen kan bistå med sekretariatsstöd vid större arrangemang.

Internationella besök i riksdagen

Under 2017 tog riksdagen emot 76 delegationer från 44 länder världen över.²⁵ Besöken av talmän, stats- och regeringschefer, ministrar, parlamentariker och representanter för internationella organisationer är en stor del av den internationella verksamheten. Förvaltningen arbetar med att planera, koordinera, genomföra och följa upp den internationella besöksverksamheten. Kostnaden för inkommande besök varierar beroende dels på hur många besök av statschefer och talmän som hålls per år, dels på hur stora delegationerna är.

Utgångspunkten för all programplanering är att ge bästa möjliga förutsättningar för mötet. Målsättningen är att riksdagsledamöterna ska få möjlighet att i första hand möta sina motsvarigheter från det gästande parlamentet. Under 2017 har riksdagens ledamöter vid samtliga inkommande internationella besök träffat sina utländska motsvarigheter.

Tabell 12 Internationella besök i riksdagen

	2017	2016	2015
Antal besök	76	72	76
Antal länder	44	47	45
Antal besökare (ca)	907	738	805
Kostnad inkommande besök (tkr)	549	566	463

Riksdagstrycket

Riksdagstrycket är en viktig förutsättning för den parlamentariska beslutsprocessen. Förvaltningen ska se till att riksdagstrycket produceras och distribueras så att kammarens tidsplan kan hållas. Förutom riksdagstrycket produceras rapporter, utredningar, informationsmaterial och böcker om riksdagen.

²⁵ Uppgifterna avser internationella besök där förvaltningen bistått riksdagens talman och ledamöter.

Tabell 13 Antal originalsidor i riksdagstrycket

	2017	2016	2015
Propositioner	22 000	17 500	19 400
Motioner	14 600	11 400	8 100
Betänkanden	21 000	19 400	16 300
Protokoll	10 700	10 500	10 900
Framställningar och redogörelser	800	1 400	1 700
Totalt	69 100	60 200	56 400

Antalet originaltrycksidor är ett mått på hur stor textmängd som producerats i beslutsprocessens olika dokument. Det är de politiska förslagen som styr variationerna i utfallet år från år.

Utveckling av stödet till kammaren och utskotten m.m.

Det sammanhållna kontinuitetsarbetet i kammarverksamheten och den övriga parlamentariska processen har intensifierats under året. Förberedande arbete för kommande utvecklingsprojekt inom området har gjorts. Att möjliggöra en tillfällig flytt av kammarens sammanträden är en del av Riksdagsförvaltningens kontinuitetsförmåga. Under 2017 har en övning med krigsdelegationen genomförts på en plats utanför riksdagen. Övningen aktualiserade en typ av scenario – krig eller krigsfara – när kammarens sammanträden tillfälligt kan behöva flyttas.

Under 2017 har förvaltningen genomfört en förstudie för att utreda en modernisering av det tekniska kammarstödet. Den kommer att redovisas i början av 2018. För att skapa förutsättningar för elektronisk överföring av vissa produkter mellan riksdagen och regeringen har en dialog under året inletts med företrädare för Regeringskansliet.

Förvaltningen har arbetat för att formera systemförvaltningsorganisationen för it-systemen som stöder den parlamentariska processen. Arbeta pågår kring arbetsätt och utvecklingsprocess m.m. Under 2017 har fokus varit att förbättra funktionaliteten, vilket har bidragit till att minska antalet it-incidenter. Grunden har också lagts för att öka användarvänligheten och säkerställa tillförlitligheten i it-systemen. Arbetet med att säkerställa stabiliteten och funktionaliteten kommer att fortsätta under 2018.

Tillämpningen av den nya riksdagsordningen följdes upp löpande under 2016, och slutsatserna med förslag på några ändringar presenterades 2017. Förslagen har beretts inom Riksdagsförvaltningen och har remissbehandlats. Riksdagsförvaltningen kommer att föreslå att riksdagsstyrelsen överlämnar en framställning till riksdagen under 2018.

Sedan 2014 använder samtliga utskott och EU-nämnden den digitala mötestjänsten där kallelser och sammanträdeshandlingar sänds ut till ledamöterna digitalt i pekplattor och datorer. Mötestjänsten skapar en enklare hantering för ledamöterna och snabbare distribution av handlingar. Systemet följs upp och utvecklas löpande. Under 2017 har ett arbete initierats som gäller utvidgad

möjlighet för ledamöter att dela dokument inom partigruppen. I ett första skede utreds bland annat informationssäkerhetsfrågor.

Under 2017 har utskottsavdelningen fortsatt med flera kompetensutvecklingsinsatser för att bland annat öka kunskapen om författningsarbete, resultatstyrning och EU-arbete.

3.2 Ledamöter och partikanslier – uppdragsområde B

Riksdagsförvaltningens uppdrag inom område B är att svara för ett väl fungerande stöd och en god service till ledamöterna och partikanslierna. Stödet ska ge riksdagsledamöterna förutsättningar att utföra sitt förtroendeuppdrag i riksdagen. Förvaltningen ska se till att ledamöterna har tillgång till bland annat utredningstjänster, intranät, bibliotek, arbetsrum och teknisk utrustning. Dessutom hanterar och betalar förvaltningen ut arvoden, resekostnadsersättningar, traktamenten och pensioner m.m. Förvaltningen ska prioritera detta uppdragsområde efter område A, men före övriga områden.

Resultat och utveckling – sammanfattning

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att ledamöter och partikanslier har fått ett väl fungerande stöd och en god service. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- *Ledamöterna är nöjda med förvaltningens stöd och service.*
Enligt serviceundersökningen från hösten 2015 är ledamöterna överlag mycket nöjda med Riksdagsförvaltningens service. Resultatet av enkäten följs upp, och förvaltningen arbetar kontinuerligt för att utveckla och förbättra stödet till ledamöterna. Till exempel har en digital EU-guide lanserats under året för att underlätta ledamöternas arbete med EU-frågor.
- *Faktaunderlag och utredningstjänster fortsätter att levereras i tid och med hög kvalitet.*
Riksdagens utredningstjänst tog emot nästan 2 000 uppdrag under 2017. En övervägande del (79 procent) levererades inom den tid som uppdragsgivaren önskat. Samtliga partikanslier uppger att utredningarna håller hög kvalitet.
- *Arbetsverktygen digitala mötestjänsten, Intranätet och kammarappen har fungerat stabilt och effektivt.*
Riksdagsförvaltningen har fortsatt att utveckla de digitala arbetsverktygen för att möta användarnas behov. Det har blivit möjligt att följa status på utredningstjänstens utredningar via Intranätet och administrera inbjudningar via dator, pekplatta och mobiltelefon. Kammarappen har fått nya funktioner.
- *Rätt säkerhetsnivåer har upprätthållits.*
Säkerhetsarbetet har utvecklats under året, arbetet med att genomföra säkerhetsanalyser som grund för åtgärder har fortlöpt och intensifierats.

En säkerhetsanalys och säkerhetsplan för hela Riksdagsförvaltningen pågår. Tidigare fattade beslut om utökad bevakning och säkerhetskontroll i riksdagens entréer har kvarstått under 2017. Nya funktioner, fler medarbetare och nya arbetssätt bedöms ha bidragit till en ökad förmåga att upptäcka avvikelser som kan påverka säkerheten i riksdagen.

Under året slutförde Riksdagsförvaltningen arbetet med att införa ett ledningssystem för informationssäkerhet. Ett arbete för att utveckla Intranätet med tjänster som stöder servicecentret har också genomförts och förvaltningen har fastställt nya rutiner för ansvar, hantering och inköp av riksdagens gåvo- och försäljningssortiment. Samarbetet mellan utredningstjänsten, Riksdagsbiblioteket och utvärderings- och forskningssekreteriatet har utvecklats i syfte att ytterligare stärka stödet till ledamöterna.

Tabell 14 Intäkter, kostnader och transfereringar inom uppdragsområde B (tkr)

	2017	2016	2015
Intäkter ²⁶	14 397	13 048	1 869
Kostnader	-800 963	-1 332 582	-865 069
<i>Nettokostnad</i>	<i>-786 566</i>	<i>-1 319 534</i>	<i>-863 200</i>
Transfereringar	-486 331	-482 029	-477 281
Totalt	-1 272 897	-1 801 563	-1 340 481

De lägre kostnaderna jämfört med förra året beror i huvudsak på att årets förändring av avsättning för framtida pensioner och inkomstgarantier inklusive sociala avgifter har minskat.

Administrativt ledamotsstöd

Inom det administrativa ledamotsstödet hanteras riksdagsledamöternas ekonomiska ersättningar, till exempel arvoden, traktamenten, resekostnadsersättningar och avgångsförmåner (inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd). Ledamotsstödet svarar även för att introducera ledamöterna i regelverket. Pensioner, det vill säga ålderspension, efterlevandepension och sjukpension, administreras på förvaltningens uppdrag av Statens tjänstepensionsverk (SPV). Verket sköter även utbetalningarna av avgångsförmånerna.

Utbetalningarna av inkomstgarantin, inklusive sociala avgifter, har varit lägre under 2017 än under 2016 och 2015. Generellt sett är utbetalningarna av inkomstgarantier som högst året efter ett val för att sedan sjunka fram till nästa riksdagsval. Under 2017 har ekonomiskt omställningsstöd betalats ut till tre tidigare ledamöter. Pensionsutbetalningarna har ökat med omkring 3 000 000 kronor per år under tiden 2015–2017.

²⁶ Ränteintäkten i avsättningen till ledamöters pensioner ingår i beloppet. Bruttorentan enligt Finansinspektionens trygghandgrunder (FFFS 2007:24) är -0,4 procent (samma bruttoränta som år 2016).

Riksdagsledamöternas ekonomiska villkor

Regler om ledamöternas ekonomiska villkor finns i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter och riksdagsstyrelsens tillämpningsföreskrifter och allmänna råd till lagen. Lagen och tillämpningsföreskriften trädde i kraft den 1 januari 2017 och ersatte en tidigare lag från 1994. Begreppet ersättning omfattar i den nya lagen inte bara direkt ekonomisk gottgörelse som arvode, resekostnadsersättning, traktamente, pension och avgångsförmåner, utan även andra förmåner av ekonomisk natur, exempelvis tillgång till teknisk utrustning, försäkring, övernattningsbostad och parkering.

Ledamöternas arvode bestäms av Riksdagens arvodesnämnd och uppgår sedan den 1 november 2017 till 65 400 kronor i månaden. Vissa uppdrag, bland annat som vice talman samt ordförande och vice ordförande i utskotten och i EU-nämnden, berättigar till ett tilläggsarvode.

Ledamöterna har rätt till ersättning för sina tjänsteresor, det vill säga resor som görs inom ramen för uppdraget som riksdagsledamot. De beslutar själva om sina tjänsteresor, med undantag för resor till länder utanför EES-området. Ledamöterna har även rätt till traktamente.

Riksdagsförvaltningen ska utan kostnad tillhandahålla en ledamot som bor mer än 50 kilometer från Riksdagshuset ett övernattningsboende i förvaltningens bostadsbestånd. Om ledamoten ordnar eget boende ersätter förvaltningen boendekostnaden inom vissa ramar. Ledamöterna har vidare rätt till arbetsrum, barnverksamhet, försäkring, företagshälsovård, parkering och teknisk utrustning.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 maj 2014 reviderades regelverket för ledamöternas avgångsförmåner. Reformen innebar att det nu finns två parallella system för avgångsförmåner: dels det tidigare systemet med inkomstgaranti, dels ett nytt system med ekonomiskt omställningsstöd. Avgångsförmånerna är inte avsedda för varaktig försörjning.

Inkomstgarantin gäller för de ledamöter som valts in i riksdagen före valet 2014. Det krävs minst tre års sammanhängande riksdagstjänstgöring för att ledamoten ska ha rätt till inkomstgaranti. Ekonomiskt omställningsstöd omfattar dem som valts in i riksdagen första gången i valet 2014 eller därefter och förutsätter minst ett års sammanhängande tjänstgöring. Systemen skiljer sig åt vad gäller belopp och utbetalningstid. Såväl inkomstgaranti som ekonomiskt omställningsstöd ska samordnas med andra inkomster och kan jämkas, det vill säga sättas ned eller upphöra.

En före detta ledamot har rätt till stödåtgärder för omställning till förvärvsarbete, oavsett vilket system för avgångsförmåner han eller hon omfattas av. Omställningsstödet kan bestå av bland annat karriärplanering, coaching och kompletterande utbildning.

Ledamöter som vid avgången fyllt 65 år har rätt till ålderspension från riksdagen. Pensionen är ett komplement till den allmänna pensionen.

Omställningsstöd för övergång till yrkesverksamhet

Avgångna ledamöter har sedan maj 2014 rätt till omställningsstöd för övergång till yrkesverksamhet (se faktarutan ovan). Omställningsstödet motsvarar det stöd som erbjuds genom trygghetsavtalen på arbetsmarknaden, till exempel via Trygghetsstiftelsen och Trygghetsrådet. Riksdagsförvaltningen ansvarar för att tillhandahålla stödet och har upphandlat dessa tjänster. Stödet kan bestå av både rådgivningsinsatser och kompletterande utbildning. Utbildningsinsatserna ska godkännas av Riksdagsförvaltningen, och kostnaden får inte överstiga 50 000 kronor per person. Sammanlagt 30 tidigare ledamöter har hittills avropat omställningsstöd, varav 2 avrop under 2017, 4 avrop under 2016, 6 avrop under 2015 och 18 avrop 2014. Åtgärderna har bland annat bestått av kompetenskartläggning, genomgång av det regionala arbetsmarknadsläget, starta-eget-aktiviteter och kompetensutveckling i styrelsearbete och ekonomi.

Stöd till partigrupper

Riksdagspartierna får stöd till partigruppernas och ledamöternas arbete i riksdagen genom Riksdagsförvaltningens anslag.²⁷ Stödet betalas ut i form av basstöd, stöd till ledamöternas politiska sekreterare, stöd till ledamöternas resor utomlands och stöd till språkutbildning.

Stödet till partigrupperna i riksdagen

Basstödet består dels av ett grundbelopp, dels av ett tilläggsbelopp som är beroende av antalet riksdagsledamöter. Grundbeloppet är 1,7 miljoner kronor per år. En partigrupp som företräder regeringen har rätt till ett grundbelopp. Övriga partigrupper har rätt till två grundbelopp. Tilläggsbeloppet är 57 000 kronor per ledamot och år.

Det finns dessutom ett stöd till politiska sekreterare. Stödet ska bekosta handläggarehjälp åt ledamöterna. De politiska sekreterarna samlar in information, utformar förslag till politiska texter, sköter kontakter med medierna, svarar på e-post och fungerar som rådgivare åt ledamöterna. Partierna beslutar själva hur stödet ska användas. Stödet ska motsvara kostnaderna för en politisk sekreterare per ledamot. Beloppet 60 600 kronor per politisk sekreterare och månad ligger till grund för beräkningen 2017.

Stödet till resor utomlands ges till ledamöter för att till exempel delta i internationella konferenser. Bidraget är 5 000 kronor per år och ledamot för de första 20 riksdagsplatserna och 2 500 kronor för riksdagsplatser utöver dessa. En ledamot kan dessutom få 2 500 kronor per år för resor inom EES-området och ett belopp för språkutbildning (1 000 kronor 2017).

²⁷ Enligt lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen.

Tabell 15 Stödet till partigrupperna (tkr)

Parti	Grundbelopp	Tilläggsbelopp	Stöd till politiska sekreterare	EES-resor ²⁸	Resebidrag	Språkutbildning ²⁹	Totalt
S	1 700	6 441	82 174	283	332	113	91 043
M	3 400	4 788	60 721	209	260	84	69 462
SD	3 400	2 793	34 178	118	172	47	40 708
MP	1 700	1 425	18 180	62	113	25	21 505
C	3 400	1 254	15 998	55	105	22	20 834
V	3 400	1 197	15 271	52	103	21	20 044
L	3 400	1 083	13 817	48	95	19	18 461
KD	3 400	912	11 635	40	80	16	16 083
Totalt							
2017	23 800	19 893	251 974	866	1 260	347	298 140
2016	23 800	19 893	247 637	870	1 260	–	293 460
2015	23 800	19 893	244 113	873	1 260	–	289 939

Utredningstjänster

Förvaltningen (riksdagens utredningstjänst) gör utredningar på uppdrag av framför allt ledamöter och partikanslier. Förvaltningen har under 2017 tagit emot 1 993 uppdrag. Detta kan jämföras med 2 185 uppdrag 2016 och 2 118 uppdrag 2015.

Knappt två tredjedelar av uppdragen kommer från partikanslierna. En femtedel kommer från enskilda ledamöter. Drygt en åttondel av uppdragen kommer från utländska parlament.

²⁸ Stödet för EES-resor gäller från 2017. Resestödet som utbetalades för 2016 och 2015 avsåg resor inom EU.

²⁹ Redovisas endast för 2017, då stödet till språkutbildning tidigare inte ingått i lagen.

Tabell 16 Fördelningen av inkomna utredningsuppdrag, antal och procent

Uppdragsgivare	2017	%	2016	%	2015	%
	Antal		Antal		Antal	
Ledamöter	399	20	430	20	497	23
Partikanslier	1 228	62	1 441	66	1 288	61
Utskott ³⁰	4	0	3	0	11	1
Övriga förvaltningen	19	1	19	1	48	2
Utländska parlament ³¹	302	15	261	12	232	11
Övriga ³²	41	2	31	1	42	2
Totalt	1 993	100	2 185	100	2 118	100

Andelen uppdrag som levereras inom den tid som uppdragsgivaren önskar har ökat från 68 procent 2015 till 79 procent 2017. I de fall förvaltningen inte har kunnat leverera i tid beror det ibland på att uppdragsgivaren angett en för snäv tidsram sett till uppdragets omfattning. En annan orsak är att förvaltningen inte fått statistiska eller andra underlag i tid från externa leverantörer. Förvaltningen följer upp alla tidsplaner med respektive uppdragsgivare. Under året har förvaltningen haft dialogmöten med de åtta partikanslierna. Samtliga kanslier har uttryckt att de anser att utredningarna håller hög kvalitet.

Rapporter från riksdagens utredningstjänst omfattas av uppdragssekretess. Det betyder att rapporterna blir offentliga endast om uppdragsgivaren hänvisar till utredningen i ett offentligt sammanhang. Antalet offentliggjorda rapporter har minskat. År 2017 offentliggjordes 126 rapporter, vilket är färre än 2016 (152) och 2015 (143).

Riksdagsbiblioteket

På uppdrag av riksdagsledamöter, partikanslier och anställda gör förvaltningen informationssökningar och tar fram faktaunderlag. Antalet uppdrag har ökat under 2017. Ett utvecklat samarbete mellan biblioteket och beställare inom riksdagen, främst utredningstjänsten och forsknings- och utvärderingssekreteriatet, genererar fler uppdrag.

Tabell 17 Antal uppdrag informationssökningar

	2017	2016	2015
Uppdrag	275	261	123

Ledamöterna, partikanslierna och anställda i förvaltningen har tillgång till en nyhets- och mediebevakningstjänst, en nyhetsportal, med möjlighet till individuellt anpassad bevakning. Andelen ledamöter som använder tjänsten är mycket hög; ungefär 80 procent av ledamöterna har aktiverat en bevaknings-

³⁰ Inklusivt EU-nämnden.

³¹ Nationella parlament och delstatsparlament.

³² Med övriga menas Summary Reports, Europaparlamentet, före detta ledamöter med flera.

profil och använder portalen för sökkupdrag. Tillgången till artiklar i nyhetsportalen har begränsats något under året på grund av ändrade förhållanden mellan leverantören av nyhetsbevakningstjänsten och vissa tidningshus. Under året har förvaltningen gjort en upphandling av en ny nyhetsportal.

Förvaltningen erbjuder också nyanställda på partikanslier och i förvaltningen en kurs i omvärldsbevakning. Under 2017 hölls 29 kurstillfällen med totalt 185 deltagare. Det var en ökning jämfört med både 2016 (127 deltagare) och 2015 (181 deltagare).

Intranätet

Intranätet ska vara ett effektivt arbetsverktyg för både ledamöter, partikanslier samt chefer och medarbetare i Riksdagsförvaltningen. Intranätet tillhandahåller tjänster, nyheter och innehåll anpassade för olika målgrupper.

Under 2017 lanserades EU-guiden på Intranätet. Huvudmålgruppen för EU-guiden är ledamöterna, och den syftar till att ge ett förbättrat praktiskt stöd för EU-frågorna i riksdagen och förståelse för EU:s processer. De som beställer utredningar från utredningstjänsten kan nu också följa sina beställda utredningars status på Intranätet och ta del av utredningen när den är klar. I början av 2017 lanserades Personnytt på startsidan med information om nya ledamöter, ledamöter som byter uppdrag liksom nyanställda inom förvaltningen.

Ett arbete är genomfört för att utveckla tjänster som stöder servicecentret. En integration mot evenemangssystemet Kalas gör det möjligt att svara på och administrera inbjudningar via dator, mobiltelefon och pekplatta.

Intranätredaktionen har under året kontinuerligt arbetat med sökordsoptimering genom att komplettera med alla sökord där sökstatistik inte ger några träffar.

Årets julkortshälsning från Sveriges riksdag förnyades genom en film, som hade sin hemvist på Intranätet. Syftet med filmen var att uppmärksamma mottagarna om att riksdagen nästa år börjar fira demokratins genombrott. Julkortsfilmerna fick en ökad spridning i år eftersom den delades på Sveriges riksdags Twitterkonto och på riksdagen.se.

Besöksiffrorna under året (395 705) är de högsta uppmätta sedan Intranätet lanserades (363 000 sidvisningar under 2016). Intranätet har ett stabilt genomsnitt på cirka 33 000 besök i månaden, vilket innebär en ökning med cirka 3 000 visningar i månaden i jämförelse med 2016.³³ Den mobila användningen har ökat något, från i genomsnitt 14 procent 2016 till 20 procent 2017. Intranätet har fungerat stabilt under året.

Säkerhetsarbetet

Den förändring av säkerhetsarbetet som Riksdagsförvaltningen påbörjade under 2016 har fortsatt under 2017. Under året har arbetet med att genomföra

³³ I Riksdagsförvaltningens årsredovisning 2016 anges felaktigt att antalet besök 2016 var 33 000. Det korrekta antalet var 30 000 besök.

säkerhetsanalyser som grund för åtgärder i bland annat fastighetsprojekt förtöpt och intensifierats. Därutöver har förvaltningen påbörjat arbetet med att genomföra en säkerhetsanalys och en säkerhetsplan för Riksdagsförvaltningen som helhet. Parallellt med detta tar förvaltningen fram metod och process för analysen och för andra typer av bedömningar som ska ligga till grund för beslut om säkerhetsskyddsåtgärder. Sammantaget bedöms detta arbete ha bidragit till en ökad förmåga att arbeta analysbaserat med säkerhetsskyddsåtgärder och till att lägga grunden för väl anpassade säkerhetsnivåer för säkerhetsskyddets olika delar.

Riksdagsförvaltningens ambition är att säkerheten i riksdagen ska stärkas med bibehållen öppenhet. Rätt dimensionerade säkerhetsskyddsåtgärder är en förutsättning för att denna öppenhet ska kunna upprätthållas. Tidigare fattade beslut om utökad bevakning och säkerhetskontroll i riksdagens entréer har kvarstått under 2017.

Antalet farliga och/eller misstänkta föremål som har upptäckts i riksdagen eller i dess direkta närområde har ökat från 2015 till 2017. Bedömningen är att det inte handlar om en egentlig ökning av antalet föremål utan om att förvaltningen har stärkt sin förmåga genom nämnda säkerhetskontroller samt en ny bevakningsorganisation med nya funktioner, fler medarbetare och nya arbets sätt. Sammantaget bedöms dessa förändringar ha bidragit till en ökad förmåga att upptäcka avvikelser som kan påverka säkerheten i riksdagen.

Under året har förvaltningen tagit fram ett förslag till ny instruktion för säkerhetsprövning, vilken förväntas införas under 2018. Syftet med instruktionen är att öka förutsättningarna för att avgöra om en person som anställs eller anlitas i en säkerhetsklassad funktion kan förväntas vara pålitlig och lojal.

Informationssäkerhet

Arbetet med att införa ett ledningssystem för informationssäkerhet i Riksdagsförvaltningen slutfördes under året. Systemet skapar bättre förutsättningar för att planera, följa upp och därmed styra informationssäkerhetsarbetet. Förvaltningen har också arbetat med att ta fram ytterligare en instruktion för att tydligare reglera it-säkerhetsområdet. Instruktionen ska färdigställas under 2018.

Informationssäkerhetsarbetet kan beskrivas utifrån förmågor. Det handlar om att kunna skydda information samt upptäcka och hantera säkerhetsincidenter. I samband med förändringarna i förvaltningens it-miljö har förvaltningen genomfört analyser för att identifiera skyddsvärden och tekniska säkerhetsgranskningar för att identifiera sårbarheter. Förvaltningen har därigenom kunnat ta bort ytterligare sårbarheter i it-miljön. Förvaltningen har även vidtagit åtgärder för att förbättra förmågan att upptäcka och hantera informationssäkerhetsincidenter.

Tabell 18 Informationssäkerhet – analyser och it-säkerhetsincidenter

	2017	2016	2015
Tekniska säkerhetsgranskningar	8	4	6

Servicecenter

Under 2017 har servicecentret fortsatt det arbete som inleddes när centret öppnades i oktober 2016. Fokus har legat på att konsolidera verksamheten med ständiga förbättringar och att utveckla samarbetet mellan servicecentret i Bankhallen och servicecenter-it. Servicecentret i Bankhallen har under året börjat ta emot och registrera gåvor och presenter inom ramen för lagen (2016:1117) om registrering och hantering av gåvor mottagna av riksdagsledamöter. Planeringen för att flytta servicecenter-it till Bankhallen har också påbörjats.

Servicen till ledamöter har fortsatt att utvecklas

Arbetet med att förbättra servicen till ledamöterna har fortsatt. Förvaltningen informerar och samråder löpande med bland annat ledamotsrådet, där varje partigrupp är representerad av en ledamot.

En viktig utgångspunkt för förbättringsarbetet är resultaten av den serviceundersökning som förvaltningen genomförde hösten 2015 för att ta reda på hur ledamöterna ser på förvaltningens service och tjänster. Trots det överlag mycket goda resultatet finns möjligheter till förbättringar. Alla delar som berörs inom förvaltningen har analyserat utfallet, och det pågår ett kontinuerligt arbete med att förbättra servicen till ledamöterna.

Ett exempel är det gemensamma servicecenter för ledamöter, partikanslianställda och anställda i förvaltningen som öppnade i Bankhallen under hösten 2016 (se avsnitt ovan).

Ett annat exempel är den digitala EU-handledningen, EU-guiden för EU-arbetet, som lanserades på Intranätet under hösten 2017. Nämnas kan även arbetet med att förenkla gränssnittet i reseräkningssystemet som inleddes under året och införandet av en möjlighet för ledamöter och anställda att från och med januari 2018 själva boka sina resor via en självbokningstjänst.

I oktober 2016 infördes ett nytt ärendehanteringssystem som gjort det lättare för ledamöterna att beställa utredningar av riksdagens utredningstjänst. Under 2017 har det blivit möjligt att på Intranätet se status för de utredningar som ledamoten har beställt från utredningstjänsten liksom levererade rapporter.

Förvaltningen arbetar kontinuerligt med att förbättra informationen till ledamöterna i förvaltningens interna informationskanaler Intranätet och kammarappen. En ny version av kammarappen släpptes i juni 2017. I den nya versionen går det till exempel att se vilka ärenden som voteras ett visst datum samt uppskattad talartid vid varje arbetsplenum, vilket tidigare inte varit möjligt. Kammarappen har i huvudsak fungerat stabilt och effektivt under året.

Samarbetet mellan delar i förvaltningen – utredningstjänsten, Riksdagsbiblioteket och utvärderings- och forskningssekretariatet – har utvecklats i syfte att ytterligare stärka stödet till ledamöterna. Det har bland annat innefattat gemensam kompetensutveckling, kunskapsutbyte och medverkan i Riksdagsbibliotekets användarråd.

Ledamöternas och andras synpunkter på den framtida utformningen av ledamotshuset tas till vara i en särskild brukargrupp, för att säkerställa att fastigheten efter renoveringen anpassas till verksamhetsbehoven.

Arbetet med en utökad elektronisk hantering av dagordningar och mötesunderlag har inletts. Det ingår som en del i att utveckla administrationen och digitalisera dokumentationen för möten i riksdagen så att det blir enkelt att hantera handlingar i dator, pekplatta och telefon.

Förberedelser inför valet 2018

Förvaltningen har påbörjat förberedelserna inför valet 2018. Alla delar av förvaltningen berörs, och aktiviteterna koordineras av en särskild valsamordningsgrupp. En övergripande arbetsplan har arbetats fram, och valsamordningen har med stöd av kontaktpersoner i förvaltningen identifierat aktiviteter som ska genomföras för att säkerställa att nya och avgående ledamöter får rätt information och goda förutsättningar att påbörja och utföra eller avsluta sitt ledamotsuppdrag.

Riksdagsgåvor och presentshop

Förvaltningen har utrett förutsättningarna för ett utökat sortiment av riksdagsgåvor och presentartiklar i en presentshop som ska vara tillgänglig för både ledamöter och besökare i Riksdagens hus, däribland skolungdomar och allmänna visningsgrupper. Nya rutiner har införts för ansvar, hantering och inköp av riksdagens sortiment. Utifrån riktlinjer för riksdagens gåvo- och försäljningssortiment och i samråd med det nyinrättade presentrådet har ett nytt utbud tagits fram med ett enhetligt grafiskt koncept. Presentshopen beräknas finnas på plats till sommaren 2018.

Digitala samarbetsytor

Förvaltningen har under 2017 fortsatt arbetet med att införa digitala samarbetsytor. Samarbetsytorna erbjuder bland annat stöd för dokumenthantering och samarbete kring dokument i realtid, med versionshantering. Det har även genomförts 71 utbildningstillfällen för sammanlagt 249 deltagare under året. Dessutom har utbildningar i programmet Onenote genomförts.

3.3 Kunskap om riksdagen – uppdragsområde C

Riksdagsförvaltningens uppdrag inom område C syftar till att främja insynen i och kunskapen om riksdagens arbete och beslut samt göra information och tjänster användbara och lättillgängliga. I området ingår också att informera om EU. Viktiga målgrupper för den externa kommunikationen är allmänheten, medier, regeringen, myndigheter, landsting, regioner, kommuner, organisationer, näringsliv, skolor, högskolor, universitet och internationella organ.

Resultat och utveckling – sammanfattning

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att allmänheten, massmedier, vidareinformatörer, skolor och speciella målgrupper har fått möjligheter att få information och kunskap om riksdagens arbete. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- *Det har blivit enklare att söka i, följa och bevaka riksdagens arbete och beslut i bland annat digitala kanaler.*

Under året har riksdagens webbplats och öppna data fortsatt att utvecklas. Det har bland annat blivit enklare att hitta bland riksdagens beslut. Riksdagens diarium är nu tillgängligt via både riksdagen.se och öppna data och en ny webbplats för EU-information har lanserats.

- *Tv-produktionen kring riksdagens arbete har fungerat väl.*

Det totala antalet sändningstimmar från riksdagen har minskat något jämfört med förra året. Inga incidenter eller driftsstopp har hindrat sändningarna under året.

- *Intresset för visningar av Riksdagshuset samt studiebesök för gymnasieskolan och besök i Demokrativerkstaden fortsätter att vara stort, och verksamheten håller hög kvalitet.*

År 2017 slogs åter igen rekord i antalet besökare. Av de lärare som besökte riksdagen med en klass ansåg 92 procent att besöket var mycket väl eller väl pedagogiskt upplagt. I en utvärdering av Demokrativerkstaden uppgav 78 procent av eleverna att de lärt sig ganska eller väldigt mycket under besöket.

- *Kurser och utbildningsdagar för externa målgrupper har hållit hög kvalitet.*

94 procent av de lärare som deltagit i kurser och utbildningsdagar ansåg att kurserna som helhet var bra eller mycket bra. I kurserna för bibliotekarier ansåg i genomsnitt 96 procent av deltagarna att kursens olika delar var relevanta eller mycket relevanta.

Riksdagsförvaltningen har påbörjat arbetet inför riksdagsvalet 2018 bland annat genom att ta fram ett koncept för hur information på riksdagens webbplats och andra digitala tjänster ska utformas. Förvaltningen har även förberett för det demokratijubileum som inleds 2018. En ändrad logotyp för Sveriges riksdag har beslutats och införts under året.

Tabell 19 Intäkter, kostnader och transfereringar inom uppdragsområde C (tkr)

	2017	2016	2015
Intäkter	154	229	191
Kostnader	-52 372	-49 066	-45 276
<i>Nettokostnad</i>	<i>-52 218</i>	<i>-48 837</i>	<i>-45 085</i>
Transfereringar	-2 770	-3 100	-2 520
Totalt	-54 988	-51 937	-47 605

Fördelningen för uppdragsområdet bedöms i huvudsak som jämförbar med föregående år. De något högre kostnaderna för 2017 jämfört mot 2016 beror framför allt på fördelade lönekostnader till uppdragsområdet.

Riksdagens webbplats, riksdagen.se

Under 2017 hade webbplatsen över 13,3 miljoner besök (2016, 12,2 miljoner besök). Precis som året innan var ökningen störst under sista tertialen, efter att riksmötet 2017/18 öppnat. Det är främst den ökade mobila användningen av webbplatsen där användarna kommer från olika sociala medier och länknings via andra webbplatser som står för ökningen. Ökningen av användare från sociala medier är betydande.

Under året har ett antal utvecklingsprojekt genomförts för att ytterligare förbättra webbplatsen. Projektet Utveckling av riksdagen.se del 2 avslutades i början av året och innebär bland annat att visningen av beslut och dokument i beslutsprocessen har förbättrats. En annan förbättring är att själva utvecklingsprocessen kvalitetssäkras genom automatiserade tester. Projektet Utveckling av riksdagen.se del 3 innebär en förändrad startsida. Startsidan är det första som möter många av webbplatsens användare, och den fyller därför en viktig uppgift i att både guida besökarna rätt, visa på vad som sker just nu samt kortfattat förklara riksdagens uppgift. Här guidas nu användaren till att lösa de vanligaste uppgifterna på ett effektivare sätt, med till exempel genvägar till förslag, beslut och lagar. På startsidan har även andra förändringar införts, bland annat en mer pedagogisk beskrivning av hur riksdagen fungerar och vilka partier och ledamöter som är invalda.

I och med projektet Diarier på webben är Riksdagsförvaltningens diarium nu publikt på webbplatsen. Det är möjligt att söka bland ärenden och begära ut handlingar direkt från webbplatsen.

Förstudien Upplev riksdagen slutfördes under 2017, och ett projekt har startats. Under hösten har ett koncept för den digitala upplevelsen av riksdagen tagits fram. I projektet ingår också att ta fram en filmstrategi för Riksdagsförvaltningen samt etablera Sveriges riksdag på Youtube. Produktionen genomförs 2018, och projektet beräknas vara klart innan valet i september.

Sveriges riksdag har justerat sin logotyp, vilket har inneburit anpassningar av riksdagens digitala kanaler. Riksdagen.se har justerat sitt ramverk och även bytt utseende på nyhetsbrev och utskick.

Teknikutvecklingen och kraven på webb-tv ändras i snabb takt, vilket ställer höga krav på en kontinuerlig utveckling av riksdagens tjänster för webb-tv. Under året har detta inneburit att allt färre användare kunnat se direktsändningarna från riksdagen på grund av att webbplatsens teknik är föråldrad. Därför har en ny webb-tv-spelare utvecklats. Den kommer att införas i januari 2018.

Under 2017 har arbetet inför riksdagsvalet 2018 påbörjats. Förvaltningen har tagit fram en design och ett koncept för hur information och tjänster på riksdagens webbplats och andra digitala kanaler ska utformas. Produktionen färdigställs i början av 2018 och ska enligt planen lanseras i mars.

Tabell 20 Antal besök på riksdagens webbplats, riksdagen.se

	2017	2016	2015
Antal besök på riksdagen.se	13 315 548	12 235 024	10 265 924

Riksdagens öppna data

Riksdagens öppna data, data.riksdagen.se, har fortsatt att utvecklas under 2017. Det är öppna data som förser riksdagen.se och delvis också Intranätet med dokument och information om beslutsprocessen. Kammarappen får också all information om kammarens planering och ärenden via öppna data.

Riksdagsförvaltningens diarium har under året publicerats och finns sökbar på riksdagen.se och går även att ladda ned på öppna data.

Förvaltningen har vidareutvecklat och anpassat öppna data för att bland annat visa omröstningar i kalendern på riksdagen.se men också för att förbättra kammarappen. Sökfunktionen som används för öppna data har också utvecklats i en ny version.

Under 2017 hade riksdagens öppna data över 2,6 miljoner besök, vilket är en ökning med nästan 20 procent jämfört med 2016.

Tabell 21 Antal besök på riksdagens öppna data, data.riksdagen.se

	2017	2016	2015
Antal besök på data.riksdagen.se	2 619 224	2 185 951	1 455 688

Twitter

Syftet med att Riksdagsförvaltningen använder Twitter är att främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete. Via kontot @Sverigesriksdag kan alla följa och ställa frågor om riksdagen och riksdagens arbete. Under 2017 har Riksdagsförvaltningen skrivit 1 133 tweetar. Under året har kontot, likt tidigare år, fortsatt att växa och hade vid årsslutet cirka 20 000 följare. Antalet följare 2016 var cirka 16 400, medan de 2015 var drygt 12 800.

Trycksaker och digitala produktioner

Riksdagsförvaltningen tillhandahåller både interna och externa trycksaker samt digitaliserade produktioner av informationsmaterial.

Nya produktioner under 2017 var jubileumsböckerna Riksdagsordningen 400 år (se faktaruta) och Parlament i världen med anledning av Interparlamentariska unionens (IPU) 125-årsjubileum. I boken skildras IPU:s utveckling, både internationellt och i Sverige. En annan produktion som formgetts och tryckts under året är Fakta om folkvalda – Riksdagen 2014–2018. Riksdagens årsbok lades ned i sin nuvarande form. Den har de senaste åren enbart publicerats i en digital version.

Grafisk profil och visuell identitet

Den grafiska profilen syftar till att riksdagens och förvaltningens kommunikation med omvärlden ska vara tydlig, konsekvent, användbar och förtroendeingivande. Riksdagsdirektören har fattat beslut om en ändrad logotyp, och arbetet med logotypen har förankrats med statsheraldikern. Under hösten infördes logotypen i alla digitala kommunikationskanaler, i det tryckta informationsmaterialiet och i annonsering m.m. Arbetet med att införa logotypförändringen ska enligt handlingsplanen slutföras under 2018.

Webbplats för EU-information

Riksdagsförvaltningen har i uppdrag att ge opartisk och allsidig information om EU, det svenska EU-medlemskapet och EU-arbetet i riksdagen.

I linje med uppdraget arbetar förvaltningen kontinuerligt för att utveckla EU-informationen till allmänheten. En del av detta arbete har under 2017 varit att ta fram en ny webbplats, Sveriges riksdags EU-information. Den nya webbplatsen ger en övergripande bild av hur EU och Sverige hänger ihop och hur EU-arbetet fungerar. Den guidar vidare till svenska myndigheter och EU-institutioner som kan erbjuda fördjupad information inom sina sakområden. Webbplatsen lanserades i slutet av september och ersatte den tidigare webbplatsen eu-upplysningen.se.

Antalet besök på riksdagens webbplats för EU-information (inklusive eu-upplysningen.se) minskade något jämfört med föregående år. Eftersom den nya webbplatsen blev tillgänglig först under det fjärde kvartalet 2017 är det för tidigt att tolka eventuella mönster. Preliminärt kan man se att den största skillnaden jämfört med den gamla webbplatsen är att användare besöker fler sidor och stannar kvar dubbelt så länge på webbsidorna.

Tabell 22 Antal besök på Sveriges riksdags EU-information, eu.riksdagen.se³⁴

	2017	2016	2015
Antal besök på eu.riksdagen.se	918 682	956 692	896 132

Riksdagsinformation svarar på frågor om riksdagen och EU

Riksdagsförvaltningen har ett 020-nummer dit allmänheten kan ringa för att få svar på frågor om riksdagen och EU. Förvaltningen svarar också på frågor via e-post.

Under 2017 har svarsservicetjänsten utvecklats ytterligare. Riksdagsinformation och den tidigare tjänsten EU-upplysningen har slagits samman, vilket innebär att det nu är en ingång för allmänhetens frågor om både riksdagen och EU. Syftet är att frågeställare enklare ska hitta rätt och att förvaltningen ska kunna arbeta mer effektivt och ändamålsenligt utifrån uppdraget att utveckla riksdagens EU-information.

Trenden sedan några år tillbaka är att antalet förfrågningar från allmänheten till riksdagsinformation per telefon och e-post minskar.

Tabell 23 Antal förfrågningar till riksdagsinformation³⁵

	2017	2016	2015
Telefonförfrågningar 020-349 000	3 855	5 019	6 246
E-postfrågor (inkl. brev)	6 519	7 452	6 988 ³⁶
Totalt	10 374	12 471	13 234

Riksdagsinformation följer årligen upp inkomna förfrågningar under januari, maj och september. Frågorna handlar till största delen, knappt 40 procent, om riksdagens arbete och beslut samt om riksdagen som institution. Drygt 16 procent av förfrågningarna handlar om hur EU-arbetet fungerar och vad EU består av. Drygt 8 procent av samtliga förfrågningar gäller pressackrediteringar till riksdagens lokaler.

Tv-produktion

Det totala antalet sändningstimmar från riksdagen (tv, webb, bandning) har varit lägre 2017 än tidigare år. Debattiden i kammaren står för en stor del av minskningen. Inga incidenter eller driftsstopp har hindrat sändningarna under året.

I övriga lokaler har ett stort antal offentliga utskottsutfrågningar producerats. Utöver dessa kan nämnas bland annat öppet hus från plenisalen, Nordiska

³⁴ Besöken 2015 och 2016 avser eu-upplysningen.se och 2017 både eu-upplysningen.se och eu.riksdagen.se.

³⁵ I uppgifterna ingår även förfrågningar till den tidigare tjänsten EU-upplysningen.

³⁶ I årsredovisningen 2015 anges 6 977, men det ska vara 6 988 inklusive brev.

rådets temasesion från Förstakammarsalen, Finland 100 år i Andrakammarsalen samt två produktioner med anknytning till Nobelprisutdelningarna i december.

Tabell 24 Sändningstimmar från riksdagen (tv, webb, bandning), antal

	2017	2016	2015
Plenisalen	592	735	649
Förstakammarsalen	57	56	56
Andrakammarsalen	56	74	75
Skandiasalen	37	41	48
Presscenter	3	4	22
Totalt	745	910	850

Riksdagsordningen 400 år – så blev det ordning på riksdagsarbetet

Sveriges första riksdagsordning såg ljuset 1617 och firade 400 år under 2017. Riksdagen uppmärksammade jubileet genom att arrangera ett antal aktiviteter där riksdagsordningens tillkomst, utveckling och framtid var temat.

Lagom till Almedalsveckan presenterade riksdagen en jubileumsskrift tillägnad riksdagsordningen där historiker, politiker och statsvetare medverkade. Skriften speglar dels riksdagsordningens utveckling genom tiderna, dels hur riksdagens roll i samhället har förändrats. Under Almedalsveckan modererade talman Urban Ahlin två seminarier som med utgångspunkt i riksdagsordningen handlade om dagens parlamentariska utmaningar.

Talmanen uppmärksammade vid riksmötets öppnande riksdagsordningens 400-åriga historia. Dessutom delades jubileumsskriften ut till alla ledamöter och gäster vid öppningsceremonin i kammaren.

Förvaltningen producerade en utställning för att belysa hur riksdagens roll förändrats från den tid när spelreglerna präntades ned med gåspenna till de utmaningar som dagens politiker står inför. Utställningen fanns under hösten på plats i Riksdagshuset och senare i Riksdagsbibliotekets foajé.

Riksdagsbibliotekets service för allmänheten

I Riksdagsbiblioteket finns riksdagsdokument, lagar, litteratur och söktjänster i samhällsvetenskap och juridik samt EU-dokument och FN-dokument m.m. Biblioteket är öppet för allmänheten. Under 2017 var antalet besökare 44 615. Det är en minskning jämfört med 2016 då antalet besökare var 51 952.³⁷ Minskningen beror delvis på att biblioteket har arrangerat färre program. Svarsservicen besvarade 2 335 förfrågningar under året, vilket är ungefär lika många som 2016 men färre än 2015.

³⁷ Bibliotekets besöksräknare redovisar besök enligt de regler Kungl. biblioteket begär för redovisning av den nationella biblioteksstatistiken. Det innebär att all inpassering räknas. Det saknas besöksiffror för 2015, för att besöksräknarna var ur funktion.

Tabell 25 Antal förfrågningar till bibliotekets svarsservice

	2017	2016	2015
Telefonförfrågningar	1 038	1 156	1 321
E-postförfrågningar	1 297	1 200	1 417
Totalt	2 335	2 356	2 738

Varje år ger Riksdagsförvaltningen en kurs i riksdagskunskap för bibliotekari-er. Kursens olika delar ansågs vara relevanta eller mycket relevanta av i ge-nomsnitt 96 procent av deltagarna, vilket är i samma nivå som 2016 och 2015, då motsvarande siffror var 97 procent.

Skolverksamhet och besök i riksdagen

Riksdagens skolverksamhet ska främja kunskapen om riksdagen och dess ar-bete. Verksamheten omfattar dels studiebesök för studerande på gymnasie-nivå, dels besök i riksdagens demokrativerkstad för elever i årskurs 7–9.

Skolor kan ansöka om resebidrag till studiebesök på riksdagen för stu-derande på gymnasienivå när de har bokat ett besök. Under 2017 kom det in 172 ansökningar om resebidrag, vilket är 11 färre än 2016 och 3 färre än 2015. Av dessa beviljades 163, vilket är 13 färre än 2016 men 10 fler än 2015. Prin-cipen för prioritering är att yrkesförberedande och studieförberedande grupper ska få lika stor andel av pengarna som andelen elever utgör i riket. Inom re-spektive grupp prioriteras sedan de skolor som har längst resväg.

År 2017 slogs återigen rekord i antalet besökare till riksdagen. Det beror främst på att antalet bokningsbara tillfällen i Demokrativerkstaden har ökat i och med att den nya Demokrativerkstaden öppnade 2015 och bokningsgraden ökat stadigt sedan dess. Det finns ett fortsatt stort intresse bland elever och lärare för att besöka Riksdagshuset. Bokningsgraden för Demokrativerkstaden var 85 procent under 2017 och för studiebesök för studerande på gymnasienivå 96 procent. Totalt har 22 033 elever och lärare besökt Riksdagshuset på detta sätt.

Alla lärare som besöker riksdagen med en klass får fylla i en elektronisk utvärdering. Cirka 92 procent av lärarna som svarat tyckte att besöket var mycket väl eller väl pedagogiskt upplagt, och 94 procent bedömde att elever-nas kunskap om riksdagen i mycket hög grad eller hög grad hade ökat efter besöket. I en utvärdering av Demokrativerkstaden uppgav 78 procent av ele-verna att de lärt sig ganska eller väldigt mycket under besöket. Samma utvär-dering visar att eleverna som har varit i Demokrativerkstaden har högre kun-skaper än en kontrollgrupp som inte varit i Demokrativerkstaden.

Tabell 26 Besök i riksdagen, antal personer

	2017	2016	2015
Ledamotsgrupper och grupper som partikanslierna tar emot	18 268	17 680	17 589
Gruppvisningar ³⁸	29 247	30 335	31 748
Extravisningar ³⁹	2 133	1 899	2 355
Skolvisningar ⁴⁰	22 033	19 734	17 797
Totalt	71 681	69 648	69 489

Riksdagsförvaltningen har genomfört tre tvådagarskurser i riksdagskunskap och två fortbildningsdagar för lärare. Av de lärare som deltog tyckte 94 procent att kurserna som helhet var bra eller mycket bra (90 procent 2016, 93 procent 2015). Vidare angav 89 procent att det är troligt eller mycket troligt att de kommer att ha användning av kursen i sin undervisning (88 procent 2016, 90 procent 2015).

Öppet hus i riksdagen

Den 25 mars höll riksdagen öppet hus för allmänheten för 14:e gången. När dörrarna öppnades väntade en lång kö av besökare utanför Riksdagshuset, och evenemanget lockade cirka 4 000 personer.

Nytt för i år var Kunskapstorget i Bankhallen där besökarna kunde träffa ledamöter och tjänstemän för att få veta mer om riksdagens uppgifter, ledamöternas uppdrag och hur en riksdagsvecka ser ut. Vidare hade de guidade visningarna ersatts av fasta visningar på ett stort antal platser där riksdagsguider berättade om ett visst rum eller en viss sak. Besökarna kunde bland annat också besöka kammaren och de medverkande utskotten samt ställa frågor till representanter för samtliga riksdagspartier i en frågestund.

Besökarna kunde utvärdera besöket. Nästan alla som svarade, 97 procent, upplevde riksdagen som öppen och tillgänglig, och 87 procent uppgav att deras intresse för riksdagens arbete hade ökat.

Arenor för dialog om riksdagen

Förvaltningen har analyserat Sveriges riksdags medverkan på arenor för att se om det finns ytterligare platser som kan vara lämpliga att medverka på. Syftet är att främja dialog och kunskap om riksdagen, öka tillgängligheten till och insynen i riksdagens arbete samt utveckla mötesplatser för kunskap och dialog. Riksdagen medverkar i dag på två externa arenor: Almedalen och bokmässan i Göteborg (se nedan). Förslaget och inriktningen är att fortsätta vara på dessa arenor och att delta på Skolforum. Ett par ytterligare platser ska besökas för vidare analys. Nästa steg är att ta fram en långsiktig strategi för riksdagens medverkan på olika arenor.

³⁸ Avser bokade grupper, allmänhetens visningar samt sommar- och konstvisningar.

³⁹ Besök till talman, ledamöter, utskott och förvaltning som guiderna har genomfört.

⁴⁰ Avser bokade gymnasie- och högstadielklasser (studiebesök för studerande på gymnasienivå och Demokrativerkstaden).

I Almedalen och på bokmässan i Göteborg

Riksdagsförvaltningen deltog med en monter på temat demokrati under Almedalsveckan på Gotland i juli 2017. I montern kunde besökare ta del av dagliga miniseminarier vid vilka talmannen, riksdagsledamöter och tjänstemän berättade om sitt arbete i demokratins tjänst. Syftet med deltagandet var dels att ge en bild av det parlamentariska arbetet, dels att informera om riksdagens olika kanaler där dokumentation om ärenden och beslut kan hittas såsom webb och öppna data. Talmannen modererade två seminarier där några av konstitutionsutskottets ledamöter diskuterade "Riksdagsordningen 400 år – parlamentariska utmaningar i dag".

Cirka 51 procent av de som besvarade utvärderingen (totalt 244 stycken) uppgav efter besöket att de fått helt ny kunskap om riksdagen, och 43 procent uppgav att de fått delvis ny kunskap. Drygt 1 000 personer besökte riksdagens monter under Almedalsveckan.

I september deltog förvaltningen tillsammans med 25 riksdagsledamöter vid årets bokmessa i Göteborg. I montern kunde besökarna bland annat samtala med riksdagsledamöter och på en demokratitidslinje ta ställning till vilken demokratisk reform de tyckte var viktigast. Målet var att minst 500 besökare skulle ta ställning. Uppskattningsvis 1 200–1 500 besökare valde ut en reform på tidslinjen. Aktiviteten ledde till många samtal om riksdagens roll och demokratins utveckling.

Enligt besöksenkäten upplevde 74 procent av besökarna riksdagen som öppen och tillgänglig, vilket var i nivå med målet (75 procent). Besöksenkäten besvarades av 647 personer.

Förberedelser för demokratijubileum

Från 2018 och fram till och med 2022 ska riksdagen uppmärksamma att det gått 100 år sedan demokratin fick sitt genombrott i Sverige i och med den allmänna och lika rösträtten. Under 2017 har jubileet förberetts. Förvaltningen har utrett olika aktiviteter, och den parlamentariska kommittén för jubileet har beslutat om en handlingsplan. Som underlag för arbetet med jubileet har även ett måldokument och ett pm med historisk bakgrund tagits fram. En budget för 2018 är fastställd. Förvaltningen har inrättat ett sekretariat och anställt personal för att samordna jubileet. Förvaltningen har påbörjat arbetet med bland annat en antologi, utställningar, en digital plattform och information till gymnasieelever.

3.4 Riksdagens byggnader och samlingar – uppdragsområde D

Riksdagsförvaltningens uppdrag inom område D är att vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar så att de kan användas i dag och i framtiden. Arbetet omfattar bland annat underhåll, fastighetsförvaltning, renovering av byggnader samt lokalvård och digitalisering av äldre riksdagsdokument.

Resultat och utveckling – sammanfattning

Riksdagsförvaltningen har utvecklat sitt arbete med att vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar på ett systematiskt sätt. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- *Fastighetsprojekten har bedrivits enligt plan.*
Projektet har i huvudsak bedrivits enligt plan med avseende på kvalitet, tid och kostnad. Bland annat pågår projektering med syfte att förbereda för kommande renovering av ledamotshuset.
- *Fastigheter och interiörer förvaltas enligt upprättade planer.*
Riksdagens fastigheter förvaltas enligt etablerade underhållsplaner, och under året har förvaltningen vidtagit flera åtgärder för att vårda och bevara fastighetsbeståndet. Vårdprogram för lös interiör finns framtagna för flera av riksdagens byggnader. Under året har arbete pågått med att ta fram ett vårdprogram för Cephalus.
- *Arbetet med att tillgängliggöra äldre riksdagsdokument har huvudsakligen bedrivits enligt plan.*
Arbetet med att transkribera handskrivna protokoll från ståndsriksdagen har fortsatt, men utgivningen av prästeståndets protokoll (1760–1762) har försenats något. Allt riksdagstryck från tvåkammarriksdagen är nu digitaliserat och kontrollgranskat med några smärre undantag.

Riksdagsförvaltningen fortsätter att se över och utveckla processerna för förvaltning av fastigheter och interiörer. Bland annat har arbetssättet för att hantera olika förfrågningar utvecklats och servicenivåer etablerats. Arbetet med strategisk lokalplanering har fortsatt och har bland annat innehållit förberedelser för att anskaffa övernattningsbostäder och hyra externa kontorslokaler.

Tabell 27 Intäkter, kostnader och transfereringar inom uppdragsområde D (tkr)

	2017	2016	2015
Intäkter	1 949	1 936	1 030
Kostnader	-109 768	-118 409	-157 552
<i>Nettokostnad</i>	<i>-107 819</i>	<i>-116 473</i>	<i>-156 522</i>
Transfereringar	–	–	–
Totalt	-107 819	-116 473	-156 522

De något lägre kostnaderna jämfört med förra året beror i huvudsak på ett lägre utfall för planerat underhåll samt avskrivningar.

Fastigheter och lokaler

Riksdagsförvaltningen förvaltar riksbyggnaderna på Helgeandsholmen och ett antal kontorsfastigheter i Gamla stan. Lokalerna omfattar cirka 92 500 kvadratmeter. Dessutom förvaltas fastigheter med övernattningsbostäder och

ett antal bostadsrättslägenheter som riksdagens ledamöter disponerar. I förvaltningens fastighetsbestånd ingår även Villa Bonnier som bland annat används för talmannens representation. Riksdagsförvaltningen har även inhyrda kontorslokaler.

Riksdagsförvaltningen ska bedriva en attraktiv lokalförsörjning för riksdagen genom att erbjuda trivsamma och funktionella lokaler som stöder verksamheten. Riksdagens lokaler ska vårdas med hög medvetenhet om estetik, kvalitet och funktion kombinerat med hänsyn till kulturhistoriska värden. Fastigheterna ska nyttjas effektivt utifrån ett hållbarhetsperspektiv, till exempel när det gäller miljö, energi och materialval. Tillgänglighet och säkerhet ska också beaktas.

Flera av byggnaderna är en central del av det svenska kulturarvet. Dessa ska vårdas och bevaras så att de kan visas upp för allmänheten. Riksdagens fastigheter förvaltas enligt etablerade underhållsplaner. Under året har förvaltningen vidtagit ett stort antal åtgärder för att vårda och bevara fastighetsbeståndet. Fastighetsprojekten har i huvudsak bedrivits enligt plan med avseende på kvalitet, tid och kostnad.

Projektering pågår för att förbereda den kommande renoveringen av ledamotshuset. I projektet ingår att säkerställa att fastigheten anpassas till de verksamhetsbehov som finns hos ledamöterna, partikanslierna och Riksdagsförvaltningen. Resultaten från en säkerhetsanalys har arbetats in i projekteringen i syfte att rätt säkerhetsnivå ska upprätthållas. Beslut om start av detaljprojektering och förberedande byggarbeten ska enligt plan tas av riksdagsstyrelsen under första halvåret 2018.

En förstudie pågår inför den planerade renoveringen av kvarteret Cephalus.

Arbetet med strategisk lokalplanering fortsätter och har under året bland annat innehållit förberedelser för nyanskaffning av övernattningsbostäder och hyra av externa kontorslokaler.

Förvaltningen fortsätter att se över och utveckla de processer som ingår i uppdragsområdet. Bland annat har arbetssättet för att ta emot och hantera förfrågningar via servicecentret förbättrats. I samband med detta har också servicenivåer etablerats, till exempel svarstider. Projektmodellen för fastighetsprojekt utvecklas kontinuerligt. Under året har förvaltningen börjat arbeta mer aktivt med portföljhantering av fastighetsrelaterade projekt för att ytterligare underlätta planering och prioritering.

Tabell 28 Redovisning av investeringsplan för Riksdagsförvaltningens fastigheter (tkr)⁴¹

	Utfall 2017	Investeringsplan 2017	Avvikelse utfall investeringsplan
Anskaffning och utveckling av nya investeringar			
Förvärv av andel i fastigheten Iason 1	43 000	43 000	0
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	43 000	43 000	0
Vidmakthållande av befintliga investeringar			
Underhåll och renoveringsplan	14 565	55 000	40 435
Projekt ledamotshuset	20 302	20 000	-302
Summa finansiering av vidmakthållande	34 867	75 000	40 133

Avvikelsen mellan investeringsplan och utfall när det gäller underhåll och renoveringsplan beror på att ett flertal planerade åtgärder har försenats eller senarelagts. Som ett exempel har arbetet med fönsterrenovering senarelagts på grund av bygglovsfrågor och till största delen klassificerats om till drift. Det finns också dispositionsmedel som inte utnyttjats under året.

Konst och inredning

Förvaltningen ska vårda och bevara riksdagens konstsamling och inredning. Förvaltningen har under några år arbetat med att upprätta vårdprogram för lös interiör. Vårdprogram finns framtagna för Riksdagshuset östra, Riksdagshuset västra, Neptunus och Mercurius. Arbeta med att upprätta vårdprogram för Cephalus pågår och kommer att vara klart 2018.

Äldre riksdagsdokument

Under 2017 har arbetet med att transkribera handskrivna protokoll från ständsriksdagen fortsatt. Det sedan tidigare tryckta materialet finns på Riksdagsbiblioteket. Under 2017 har Borgarståndens protokoll 1760–1762 (tre band) blivit klara. Enligt utgivningsplanen skulle även Prästeståndens protokoll 1760–1762 (fyra band) komma ut, men eftersom arbetet visat sig vara mer omfattande än beräknat är den utgivningen framflyttad till 2019.

Under 2016 slutfördes digitaliseringen av cirka 2 500 000 sidor från tvåkammarriksdagen. Under 2017 har kontrollgranskningen av materialet slutförts. Det innebär att allt riksdagstryck nu är digitaliserat, med några smärre

⁴¹ Uppgifterna är nya för 2017. Enligt 9 kap. 11 § i föreskriften (RFS 2016:4) till lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter (BEA-lagen), ska Riksdagsförvaltningen i resultatredovisningen redovisa och övergripande kommentera investeringsutfallet i förhållande till en sådan investeringsplan som avses i 5 kap. 3 § BEA-lagen.

undantag. Under 2018 kommer materialet att bli tillgängligt via Libris och Kungl. bibliotekets öppna data.

3.5 Myndighet och arbetsgivare – uppdragsområde E

Riksdagsförvaltningens uppdrag inom område E är att vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare för att på bästa sätt kunna stödja den parlamentariska processen. Till detta område hör bland annat verksamhetsplanering och uppföljning, budgetarbete, kompetensförsörjning, it-stöd och administrativa uppgifter inom ekonomi och förvaltningsjuridik. Dessutom ger Riksdagsförvaltningen stöd till riksdagens myndigheter och nämnder.

Resultat och utveckling – sammanfattning

Förvaltningen bedömer att den har varit en väl fungerande myndighet och arbetsgivare, även om sjukfrånvaron har ökat och miljömålen inte nåtts i alla delar. Bedömningen baseras i huvudsak på följande fakta:

- *Förvaltningen har nått sina arbetsmiljömål.*
Riksdagsförvaltningen har i enlighet med arbetsmiljömålen arbetat för att öka förutsättningarna för delaktighet. En genomförd medarbetarundersökning indikerar att graden av delaktighet har ökat. Förvaltningen har också arbetat för att öka möjligheterna till ett flexibelt arbetssätt genom att stärka de anställdas it-kunskaper och kännedom om det tekniska stödet.
- *Sjukfrånvaron har ökat.*
Den totala sjukfrånvaron i procent av tillgänglig arbetstid var 4,3 procent 2017, vilket är en ökning jämfört med de senaste åren. Männens sjukfrånvaro har ökat mest och långtidssjukfrånvaron utgör en allt större andel av den totala sjukfrånvaron.
- *Förvaltningen har rätt kompetens på rätt plats.*
Riksdagsförvaltningen arbetar aktivt för att förvaltningens kompetens ska vara anpassad till uppdraget. En instruktion för arbetet med den strategiska kompetensförsörjningen har fastställts under året, och en handlingsplan för hur Riksdagsförvaltningen ska synliggöras som en attraktiv arbetsgivare har tagits fram.
- *Tillgången till it-stöd är stabil.*
Antalet kritiska incidenter är i paritet med föregående år. Av de fyra mycket kritiska incidenter som inträffat under året åtgärdades två inom utlovad tid enligt fastställd servicenivå.
- *Förvaltningen når huvuddelen av sina miljömål.*
Riksdagsförvaltningen har i enlighet med miljömålen minskat koldioxidutsläppen på sina fordon, reducerat antalet tekniska apparater för att minska förekomsten av farliga ämnen, fortsatt arbetet med att minska mängden avfall samt ställt miljökrav i en rad upphandlingar. Den totala energianvändningen har dock ökat något i jämförelse med 2016.

Riksdagsförvaltningen har fortsatt att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart förbättringsarbete. Ett förslag till medarbetarpolicy har tagits fram, arbetet med värdegrunden har fördjupats och arbetet med att förbättra arbetsprocesser har fortsatt. Under 2017 genomfördes en mätning av klarspråksarbetets effekter. Mätningen visar att medarbetarna i Riksdagsförvaltningen har god kännedom om klarspråk.

Tabell 29 Intäkter, kostnader och transfereringar inom uppdragsområde E (tkr)

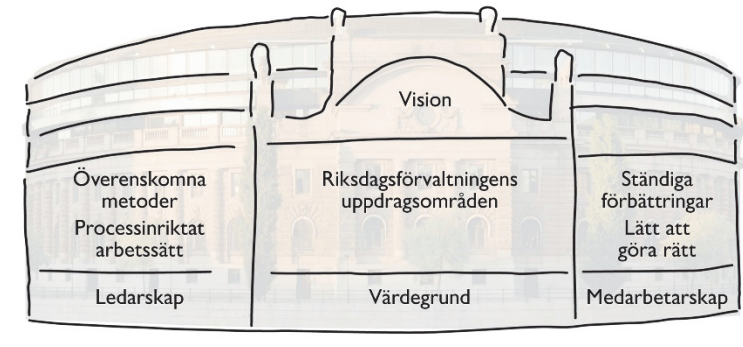
	2017	2016	2015
Intäkter	26 899	26 202	27 163
Kostnader	-311 958	-301 290	-311 008
<i>Nettokostnad</i>	<i>-285 059</i>	<i>-275 088</i>	<i>-283 845</i>
Transfereringar	-6	-6	-6
Totalt	-285 065	-275 094	-283 851

Fördelningen för uppdragsområdet bedöms i huvudsak som jämförbar med föregående år. De något högre kostnaderna för 2017 jämfört med 2016 beror framför allt på fördelade lönekostnader till uppdragsområdet.

Fortsatt utvecklingsarbete i förvaltningen – i enlighet med Riksdagsförvaltningens hus

Riksdagsförvaltningens hus (nedan) består av ett antal byggstenar. Byggstenarna är gemensamma utgångspunkter för allt arbete i förvaltningen. Under 2017 har innehållet i den sista byggstenen Medarbetarskap tagit form. En partssammansatt arbetsgrupp tog under våren fram ett förslag till medarbetarpolicy. Förslaget har varit utgångspunkt för diskussioner på enheter, kanslier och sektioner under hösten. Planen är att besluta om en medarbetarpolicy i början av 2018.

Under året har också arbetet med värdegrunden fördjupats. Bland annat har ett antal scenarier med olika dilemman varit utgångspunkt för diskussioner på enheter, kanslier och sektioner. Förvaltningens värdegrundsarbete är också centralt för det förebyggande arbetet mot korruption och oegentligheter. I enlighet med den plan för antikorrupsionsarbete som tagits fram beslutade riksdagsdirektören under året även om en ny vägledning för Riksdagsförvaltningens arbete mot korruption. Därtill har arbetet fortsatt med att förbättra processer i enlighet med byggstenarna i huset. Det gäller till exempel omflyttningar inom riksdagens byggnader och hanteringen av incidenter. Tvärfunktionellt sammansatta arbetsgrupper har tillsammans tagit fram konkreta förslag och lösningar samt lagt grunden för ett fortsatt löpande förbättringsarbete. Goda exempel på tillämpningen av huset lyfts fram löpande på Intranätet för att fungera som inspiration för medarbetare i förvaltningen.

Ny modell för systemförvaltning

En ny instruktion för systemförvaltning har tagits fram under året. Instruktionen gäller förvaltning av alla system i Riksdagsförvaltningen. Systemförvaltning är samtliga aktiviteter som utförs för att it-system effektivt ska bidra till att verksamheten kan genomföra sina uppdrag. I instruktionen tydliggörs ramarna för systemförvaltningsarbetet. Den ska stödja ett samarbete som bygger på Riksdagsförvaltningens vision Tillsammans för riksdagens bästa. Under året har ett antal systemförvaltningsplaner tagits fram.

Klarspråk i förvaltningen

Språklagen slår fast att myndigheternas språk ska vara vårdat, enkelt och begripligt. Riksdagsförvaltningen arbetar systematiskt med klarspråk med en flerårig handlingsplan som grund. En del i det arbetet är att integrera klarspråk som metod, både i den löpande verksamheten och i de projekt som förvaltningen driver. En annan del är att ge medarbetarna möjlighet att utvecklas som skribenter, exempelvis genom utbildning, rådgivning och personlig handledning.

En mätning av klarspråksarbetets effekter genomfördes under våren 2017. Mätningen visar att klarspråk och klarspråksarbetet nu är väl förankrat bland medarbetarna i Riksdagsförvaltningen. Kunskaperna om klarspråk har ökat, skribenterna upplever att de har en bättre skrivsituation och texterna bedöms som bättre.

Under året har 47 medarbetare deltagit i förvaltningens grundutbildning i klarspråk. Det är nu sammanlagt 511 personer som har gått utbildningen sedan den startade 2013.

It-stödet till ledamöter och anställda

Förvaltningen ska tillhandahålla den support och de redskap som ledamöter och anställda behöver när det gäller teknik, utrustning och programvaror.

Tillgången till it-stöd i förvaltningens verksamhet har varit stabil under året. Antalet incidenter har minskat jämfört med tidigare år.

Antalet kritiska incidenter har varit i paritet med tidigare år.

Tabell 30 Antal mycket kritiska it-incidenter⁴²

	2017	2016	2015
Prio 1-incidenter, mycket kritiska incidenter	4	2	4
Varav lösta i tid	2	0	2

Två av de fyra mycket kritiska incidenter som inträffade under året löstes inom utlovad tid enligt fastställd servicenivå.

Arbetet med att förnya Riksdagsförvaltningens tekniska miljö har fortsatt. Den grundläggande tekniken inom datanätverk, telefoni, serverteknik, lagringslösningar, datahallar och arbetsplatsstöd är modern, säker och anpassad för att klara morgondagens krav.

Under året har ett stort antal av pc-klienterna uppdaterats till Windows 10 och Office 2016. Arbetet ska slutföras under 2018.

Kris- och krigsberedskap samt kontinuitetsplanering

Förvaltningen har på området krisberedskap bedrivit såväl planeringsarbete som faktisk krishantering under året. En ny process för effektiv incidenthantering har införts. En del av arbetet har också varit att lämna förslag på hur förvaltningens beredskap kan förstärkas genom nya beredskapsfunktioner, med anledning av kommande riksdagsval, samt hur en samordnad kommunikation kan främjas. Vidare har förvaltningen slutfört översynen av funktionen tjänsteman i beredskap (TiB) och påbörjat arbete med att genomföra åtgärder som rekommenderats i översynen. Därtill har en förstudie genomförts i syfte att lämna förslag till hur och var en ny larmcentral samt nya krisledningsutrymmen bör byggas.

Vid terrorattentatet i Stockholm den 7 april 2017 upprättade förvaltningen en särskild krisledningsorganisation för att hantera händelsen. Krishanteringen har i efterhand utvärderats, och ett antal rekommendationer har föreslagits.

På området krigsberedskap (planering för civilt försvar) har förvaltningen framför allt avsatt tid och resurser till att förbereda, genomföra och utvärdera en övning med krigsdelegationen (se uppdragsområde A). Förvaltningen har även i övrigt genomfört extern samverkan och kompetensutveckling. Syftet är att, i likhet med andra relevanta myndigheter, återuppbygga en långsiktig planering för civilt försvar.

Samtliga ovan nämnda aktiviteter bedöms ha bidragit till en stärkt förmåga att upprätthålla kontinuiteten i verksamheten i hela hotskalan, det vill säga att verksamhetens kritiska processer ska kunna fortgå i händelse av såväl incidenter och kriser i fredstid som vid krigsfara eller krig.

⁴² Benämningar och antal prioritetsnivåer för kritiska incidenter har ändrats under åren.

Centrala utvecklingsprojekt

För att underlätta prioriteringar av utvecklingsarbetet har förvaltningen en central budgetpost för större projekt. (Fastighetsprojekten ingår inte i denna budget utan finansieras främst från fastighetsanslaget.)

Under året har förvaltningen arbetat med 13 projekt och 9 förstudier som finansierats av den centrala projektbudgeten. Här kommenteras några av dem.

A. Stöd till kammare och utskott

Förstudien Systemstöd för statistik om den parlamentariska processen ska utreda hur förvaltningen ska kunna ta fram tillförlitlig statistik om riksdagens arbete till olika intressenter. Förstudien Nytt kammarstöd utreder hur förvaltningen ska kunna förnya kammarsystemet för att säkra kontinuiteten i kammararbetet på längre sikt.

B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier

Projektet Digital EU-handledning för ledamöter har utvecklat tjänsten EU-guiden på Intranätet. Den erbjuder en samlad information om EU för att underlätta ledamöternas och partikansliernas arbete med EU-frågor. Passersystemet för tillträde till riksdagens lokaler är upgraderat, och alla passerkort är utbytta. Förstudien om en ny larmcentral har utrett förutsättningarna för att flytta larmcentralen till en mindre centralt placerad lokal.

C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete

Uppgraderingen av gruppbokningssystemet har medfört att systemet är mer stabilt och säkert. Det går nu också att boka och hantera bokningar från mobila enheter. En ny webbplats för EU-information har lanserats. Den stöder riksdagens uppdrag att informera allmänheten om EU och Sveriges EU-arbete. Projektet Upplev riksdagen har startat och ska ta fram en ny tjänst där besökaren kan uppleva riksdagen digitalt på riksdagens webbplats, bland annat med filmer.

E. Väl fungerande myndighet och arbetsgivare

Projektet Diariet på webben har gjort uppgifter ur Riksdagsförvaltningens diarium tillgängliga på riksdagens webbplats. Ett nytt personal- och lönesystem har införts under året. Projektet Riksdagens skrivråd har tagit fram ett lättanvänt skrivstöd på Intranätet och förberett en lansering av tjänsten i början av 2018. En förstudie om Riksdagsförvaltningens mediehanteringssystem har utrett förutsättningarna inför en eventuell större uppgadering av systemet.

Stöd till myndigheterna under riksdagen

Riksdagsförvaltningen ska enligt förvaltningens instruktion biträda myndigheterna under riksdagen, det vill säga Riksrevisionen, Riksdagens ombudsmän (JO) och Riksbanken. I det ingår bland annat att upprätta anslagsdirektiv för

var och en av myndigheterna, förutom Riksbanken, och att ingå centrala kollektivavtal. Mot en avgift utför förvaltningen även administrativa och it-relaterade tjänster åt JO.

Stöd till riksdagens nämndmyndigheter

Riksdagens nämndmyndigheter är Partibidragsnämnden, Riksdagens arvodesnämnd, Statsrådsarvodesnämnden, Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna, Riksdagens överklagandenämnd, Valprovsnämnden och Riksdagens ansvarsnämnd. Nämndmyndigheterna är självständiga myndigheter under riksdagen med eget verksamhetsansvar, men finansieras genom Riksdagsförvaltningens anslag.

Riksdagsförvaltningen ska enligt sin instruktion erbjuda nämndmyndigheterna kanslistöd. Överenskommelser om sådant stöd finns med samtliga nämndmyndigheter. Överenskommelserna följs upp minst en gång vartannat år och revideras vid behov. Det finns en instruktion inom Riksdagsförvaltningen för samordningen av stödet.⁴³

Nämndmyndigheterna ska upprätta en arbetsordning och sedan 2013 senast den 22 februari varje år lämna en verksamhetsredogörelse till riksdagen. Det framgår av instruktionen för respektive nämnd att verksamhetsberättelsen ska innehålla en redovisning av verksamhetens kostnader. Enligt förarbetena till lagen (2016:1091) om budget- och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter, den så kallade BEA-lagen, och dess föregångare, den så kallade REA-lagen, ska verksamhetsberättelsen därutöver innehålla uppgifter om nämndens arbetsuppgifter, ledamöter, hur verksamheten bedrivs samt de övriga upplysningar som behövs för att ge en rättvisande bild av verksamheten. Verksamhetsberättelserna ska överlämnas till riksdagen och behandlas av konstitutionsutskottet.

En sammanställning över uppgifter om antalet sammanträden, ledamöter och kostnader 2017 redovisas nedan. För ytterligare uppgifter om nämndmyndigheternas verksamhet under året hänvisas till respektive nämnds verksamhetsberättelse.

⁴³ Dnr 2534-2014/15.

Tabell 31 Riksdagens nämndmyndigheter – sammanträden, ledamöter och kostnader (tkr)

	Antal sammanträden	Antal ledamöter	Summa kostnader
Riksdagens överklagandenämnd	3	5	161
Partibidragsnämnden	4	3	170
Riksdagens arvodesnämnd	6	3	325
Statsrådsarvodesnämnden	5	3	168
Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna	5	3	177
Valprövningsnämnden	16	7	286
Riksdagens ansvarsnämnd	0	5	6
Totalt 2017	39	29	1 293
Totalt 2016	38	29	1 271
Totalt 2015	23	29	1 531

Personalfrågor

Antalet anställda inom Riksdagsförvaltningen med en tillsvidare- eller tidsbegränsad anställning var 680 vid utgången av 2017, vilket är 33 fler än 2016 (647) och 48 fler än 2015 (632). Antalet årsarbetskrafter uppgick till 602, vilket är högre än 2016 (583) och 2015 (591).

Förvaltningens ledningsgrupp har fortsatt att arbeta med strategisk kompetensförsörjning och att tillämpa modellen för vakansprövning. Detta sammantaget leder till en mer effektiv kompetensförsörjning. Även resursutnyttjandet blir mer effektivt genom att det till exempel går att växla kompetenser och omfördela resurser samt ha en god kontroll över lönekostnaderna.

Tabell 32 Antalet anställda fördelat på ålder och kön 2017-12-31

Åldersintervall	Kvinnor	Män	Totalt antal 2017	Ålder, andel av samtliga (%)	Totalt antal 2016	Totalt antal 2015
<24 år	–	1	1	0	1	–
25–34 år	29	22	51	8	41	42
35–44 år	122	65	187	28	181	180
45–54 år	160	102	262	38	255	243
55–59 år	60	52	112	16	105	91
>59 år	46	21	67	10	64	76
Totalt	417	263	680	100	647	632

Medelåldern för de anställda var 48 år, vilket är oförändrat jämfört med 2016 och 2015. Både kvinnornas och männens medelålder var 48 år, vilket också är oförändrat jämfört med 2016 och en marginell förändring jämfört med 2015 (kvinnorna 48 år och männen 49 år). Andelen kvinnor av samtliga anställda var cirka 61 procent vid utgången av 2017, vilket är samma som 2016 och något högre än 2015 (60 procent).

Personalomsättningen var 10,1 procent jämfört med 12,0 procent 2016 och 7,1 procent 2015.

Tabell 33 Sjukfrånvaro 2012–2017

	2017	2016	2015	2014	2013	2012 ⁴⁴
Total sjukfrånvaro i % av tillgänglig arbetstid	4,3	3,4	2,9	2,6	2,8	2,6
Långtidssjukfrånvaro (60 kalenderdagar) i förhållande till total sjukfrånvaro i %	54,7	48,2	44,2	36,2	27,5	27,1
Kvinnors sjukfrånvaro i % av tillgänglig arbetstid	4,5	4,0	3,4	3,1	3,5	2,9
Mäns sjukfrånvaro i % av tillgänglig arbetstid	3,9	2,4	2,3	1,8	1,8	2,2
Sjukfrånvaro för åldersgruppen 29 år eller yngre i % av tillgänglig arbetstid	3,1	0,8	1,2	1,1	0,7	0,8
Sjukfrånvaro för åldersgruppen 30–49 år i % av tillgänglig arbetstid	4,4	3,4	2,7	2,2	2,4	2,1
Sjukfrånvaro för åldersgruppen 50 år eller äldre i % av tillgänglig arbetstid	4,1	3,4	3,2	3,1	3,3	3,3

Den totala sjukfrånvaron i procent av tillgänglig arbetstid var 4,3 procent 2017. Från relativt små förändringar i den totala sjukfrånvaron åren till och med 2015 sker en ökning 2016 och nu även 2017. Det är männens sjukfrånvaro som ökat mest, från 2,4 till 3,9 procent. Långtidsfrånvaron ökar som andel av den totala sjukfrånvaron från 48,2 procent till 54,7 procent. Ökningen av långtidssjukfrånvaron gäller särskilt män, som har närmat sig kvinnornas sjukfrånvaronivå.

Personalansvarsnämnden har sammanträtt vid ett tillfälle under 2017 och beslutade då om en åtalsanmälan.

Kompetensförsörjning

Riksdagsförvaltningens utvecklingsarbete med den strategiska kompetensförsörjningen har utgått från en formativ utvärderingsansats. Detta har inneburit att de erfarenheter som gjorts i ledningsgruppens kompetensförsörjningsarbete löpande har påverkat följande års utvecklingsarbete.

Riksdagsförvaltningen har, med utgångspunkt i en slutlig bedömning av de fyra årens utvecklingsarbete, fastställt en instruktion för arbetet med den strategiska kompetensförsörjningen. Därmed har det utvecklingsarbete med strategisk kompetensförsörjning som inleddes 2014, med utgångspunkt i kompetensförsörjningsstrategin, fått en formell och tydlig ram.

⁴⁴ Värdena är justerade jämfört med de som anges i årsredovisningen för 2012 med anledning av nya beräkningar.

En målsättning i det strategiska kompetensförsörjningsarbetet är att förvaltningens kompetens, på kort och lång sikt, är anpassad till uppdraget, det vill säga att förvaltningen har rätt kompetens på rätt plats.

Riksdagsförvaltningen har under året genomfört kompetensutvecklingsinsatser i form av bland annat projektutbildning och språkutbildning. Förvaltningen har under året fortsatt arbetet med ett it-kunskapslyft. Under 2017 och 2016 har såväl chefers som medarbetares it-kunskapsnivå inventerats, och utbildning har erbjudits. Vissa medarbetare har tagit del av interaktiva utbildningar, medan andra har deltagit i lärarledda utbildningar. De lärarledda utbildningarna har genomförts vid 21 tillfällen för sammanlagt 118 deltagare. En del medarbetare har valt att delta i de ordinarie it-utbildningar som förvaltningen har. Det var under 2017 totalt 204 utbildningstillfällen med sammanlagt 910 deltagare, inklusive utbildningar för it-kunskapslyftet och digitala samarbetsytor. Erfarenheterna från it-kunskapslyftet kommer nu att analyseras och förslag tas fram för hur kunskapslyftet ska kunna integreras i vardagsarbetet.

Som en del i den strategiska kompetensförsörjningen har förvaltningen arbetat med att stärka förmågan att arbeta planerat och strukturerat med kommunikation. Alla medarbetare på kommunikationsavdelningen har deltagit i kompetensutveckling, och flera tjänster har profilerats om för att bättre kunna möta förvaltningens behov av ett bredare kommunikationsstöd. Förslag till en ny kommunikationsstrategi har tagits fram och förväntas beslutas under 2018. Större projekt och uppdrag i förvaltningen har sedan 2017 en kommunikationsansvarig som bidrar med kommunikationsrådgivning och säkerställer att det finns en kommunikationsplan.

Förvaltningen har också anpassat och sett över introduktionsutbildningen för nyanställda så att innehållet bättre speglar förvaltningens uppdrag och arbete.

Det chefsutvecklingsprogram som fastställdes 2014 har fortsatt under året. Programmet innehåller såväl generella som individuella inslag, men också en utvecklad och fördjupad introduktion för nya chefer. Under 2017 har samtliga chefer deltagit i diskussioner och seminarier kring den statliga värdegrunden och den offentliga förvaltningens kvalitet.

Liksom tidigare har en stor del av förvaltningens chefer deltagit i så kallade handledningsgrupper, vilket innebär att chefer träffas i mindre grupper under ledning av en extern handledare. Även teamledare på säkerhetsenheten och samordnare inom lokalvården har deltagit i särskilda handledningsgrupper.

Nya chefer i förvaltningen har erbjudits utbildning i lönesättande samtals- och grundläggande arbetsmiljöutbildning. Chefer som är nya i chefsrollen erbjuds alltid utbildningen Ny som chef.

Riksdagsförvaltningen har under 2017 haft 101 anställningar utannonserade (104 anställningar 2016, 45 anställningar 2015). Antalet mottagna ansökningar var närmare 4 000 (3 952), med en variation på 2–170 per anställning (2016: 4 900 ansökningar, 4–278 per anställning, 2015: cirka 2 800 ansökningar, 10–180 per anställning).

Chefer – rekrytering och struktur

Under året har åtta chefer rekryterats – fyra män och fyra kvinnor. Kön fördelningen i chefsgruppen är jämn. Kvinnornas andel är 47 procent, vilket innebär marginella förändringar jämfört med tidigare år (45 procent 2016 och 48 procent 2015). Medelåldern för cheferna i Riksdagsförvaltningen är 51 år, vilket är oförändrat jämfört med föregående år.

Tabell 34 Antalet chefer fördelade efter ålder och kön 2017-12-31

Åldersintervall	Kvinnor	Män	Totalt 2017	Andel av samtliga (%)	Totalt 2016	
25–34 år	–	–	–	–	–	–
35–44 år	8	4	12	19	13	13
45–54 år	12	19	31	48	31	32
55–59 år	4	7	11	17	13	14
>59 år	6	4	10	16	8	6
Totalt	30	34	64	100	65	65

Förvaltningen som attraktiv arbetsgivare

Förvaltningen har utarbetat en handlingsplan för hur Riksdagsförvaltningen ska synliggöras som attraktiv arbetsgivare. Som ett led i detta arbete deltog förvaltningen i vårens framtidsmässa om och kring offentlig sektor i Stockholm. Vidare har en analys genomförts av vilka styrkor och utmaningar Riksdagsförvaltningen har som arbetsgivare. En strategisk kommunikationsplan håller på att utarbetas med fokus på bland annat i vilken form förvaltningens styrkor och utmaningar ska kommuniceras. Förvaltningen arbetar även vidare med frågorna inom ramen för bland annat förvaltningens utvecklingsarbete, där ledarskap och medarbetarskap är viktiga delar.

Avtal och förhandlingar

Arbetsgivaren och de lokala arbetstagarorganisationerna Saco, fackförbundet ST och Seko har genomfört det nya lokala samverkansavtalet för Riksdagsförvaltningen som trädde i kraft den 1 januari 2017. Organisationen för samverkan består av verksamhetsmöten, där chefer och medarbetar deltar, samverkansgruppen och samverkansrådet där parterna träffas, det vill säga arbetsgivaren och arbetstagarorganisationerna. Samverkansgruppen träffas regelbundet och leds av personalchefen. Samverkansrådet träffas fyra gånger om året, och det är riksdagsdirektören som leder dessa möten. Fokus vid samtliga dessa möten ligger på dialog och delaktighet, vilket ska främja engagemang och trivsel.

Riksdagsförvaltningen och de centrala arbetstagarorganisationerna, Fackförbundet ST och Seko, har träffat ett nytt ramavtal om löner m.m. för perioden den 1 oktober 2017 till 30 september 2020. Med Saco-S finns sedan tidigare ett ramavtal om löner m.m. som gäller tills vidare.

Arbetsmiljö

En bra arbetsmiljö bidrar till att göra Riksdagsförvaltningen till en attraktiv, utvecklande och hälsofrämjande arbetsplats. Under året har Riksdagsförvaltningens policy för hälsofrämjande arbetsmiljö reviderats.

Förvaltningens arbetsmiljömål avser åren 2017–2018. Ett av målen är att öka förutsättningarna för delaktighet för medarbetarna inom förvaltningen. Förvaltningen har bland annat infört ett samverkansavtal och har dessutom i olika processer, till exempel värdegrundsarbetet och medarbetarpolicyn, inkluderat alla medarbetare. Enligt den medarbetarundersökning som genomförts under hösten har graden av delaktighet ökat, vilket skulle kunna förklaras av det genomförda arbetet. Ett annat mål är att förvaltningen ska öka möjligheterna till ett flexibelt arbetssätt genom att ytterligare stärka de anställdas it-kunskaper och kännedom om det tekniska stödet. För att nå detta mål har förvaltningen i ett första steg genomfört ett it-kunskapslyft för alla medarbetare (se avsnittet ovan om kompetensförsörjning).

Förvaltningen har ansvar för den fysiska arbetsmiljön där ledamöter och partikanslier har sina arbetsplatser, eftersom arbetet bedrivs i riksdagens lokaler. Under 2017 påbörjades därför ett samarbete kring skyddsronder tillsammans med partikanslierna i riksdagen. Samarbetet formaliserades och skyddsronder genomfördes tillsammans med två kanslier.

Ett annat förändrings- och utvecklingsområde har varit att ombilda den tidigare skyddskommittén till att i stället ingå som en del i samverkansarbetet med benämning samverkansgrupp arbetsmiljö. Därutöver har löpande arbete pågått med arbetsmiljöronder, arbetsskador och utbildning för nya chefer.

Likabehandling

Under vintern 2016/17 genomförde förvaltningen en fördjupad utvärdering av likabehandlingsplanen. Likabehandlingsplanen har därefter reviderats. Vissa förändringar har även gjorts med anledning av 2017 års skärpningar i diskrimineringslagstiftningen.

Under året har Riksdagsförvaltningens policy mot kränkande behandling samt riktlinjer för hantering och utredning om kränkande behandling reviderats för att bättre motsvara de krav som ställs i Arbetsmiljöverkets föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4).

Lönekartläggning enligt diskrimineringslagen är genomförd för 2017.

Friskvård

Målsättningen med Riksdagsförvaltningens friskvård är att bevara det friska friskt, öka frisknärvaron, minska antalet arbetsskador och förkorta tiden för rehabilitering i samband med sjukskrivning. Vidare ingår att göra ledamöter och anställda medvetna om betydelsen av en livsstil som minskar riskerna för fysisk och psykisk ohälsa samt stimulera och motivera till vardagsmotion.

Friskvården inriktas särskilt på att aktivera de som är fysiskt inaktiva, både på individ- och på gruppnivå. Under 2017 har bland annat följande aktiviteter

genomförts: hälsoprofiler, coachning, friskvårdsdagar samt kurser och rådgivning om stress, sömn, avspänning och kost. Vidare har det varit möjligt att styrketräna och delta i motions- och styrkepass.

Riksdagsförvaltningen fortsätter att arbeta i den anda som är grunden till att förvaltningen blev hälsodiplomerad 2014. Diplomet är ett bevis på ett medvetet och strukturerat hälsoarbete. En hälsodiplomerad arbetsplats har en god arbetsmiljö samt underlättar för och uppmanar sina medarbetare att göra hälsosamma livsstilsval.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Riksdagsförvaltningen arbetar löpande med att förbättra tillgängligheten för personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Under året har ett stort antal aktiviteter genomförts för att förbättra tillgängligheten i riksdagens fastigheter. Bland annat har kontrastmarkeringar i trappor och på glaspartier förbättrats, liksom belysning i mötesrum och inredningen på toaletter. Förvaltningen har även installerat automatiska dörröppnare på fler platser än tidigare.

Det sedan tidigare påbörjade arbetet som syftar till att tillgodose behovet av säkra, tillgängliga och smidiga entréer har fortsatt under året och beräknas bli färdigt nästa år.

Riksdagsförvaltningens miljöarbete

Riksdagsförvaltningen är sedan 2009 miljöcertifierad enligt ISO 14001. Det betyder att miljöarbetet är systematiserat i ett miljöledningssystem. Riksdagsstyrelsen har fattat beslut om följande övergripande miljömål för Riksdagsförvaltningen:

- minska utsläppen av växthusgaser
- minimera förekomsten av farliga ämnen i riksdagens hus
- minska energianvändningen
- minska mängden avfall
- begränsa miljöpåverkan genom hållbara upphandlingar och inköp.

Utgångspunkten för miljömålen är de nationella miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt samt Riksdagsförvaltningens betydande miljöaspekter.

En viktig del av miljöarbetet under året har varit att se över förvaltningens miljöledningssystem enligt ändrade krav i standarden för ISO 14001:2015. Arbetet har inneburit att förvaltningen uppdaterat och sett över styrdokument och rutiner på de områden där kraven skärpts. Revision för förnyad certifiering enligt de nya kraven ska genomföras våren 2018.

Under 2017 har förvaltningen fortsatt att minska koldioxidutsläppen från sina fordon, reducerat antalet tekniska apparater för att minska förekomsten av farliga ämnen i riksdagens hus, fortsatt arbetet med att minska mängden avfall samt ställt miljökrav i en rad upphandlingar.

Däremot visar resultatet på en ökning av den totala energianvändningen (el och energi för uppvärmning) per kvadratmeter i lokalerna med drygt 2 procent jämfört med 2016. Det beror på att energianvändningen för uppvärmning har ökat. En av förklaringarna till ökningen är en ombyggnad av styr- och övervakningssystem i Cephalus, vilket gjort att värmen fått styras manuellt. Målet är att den totala energianvändningen ska minska med 2 procent per kvadratmeter och år. Elanvändningen har fortsatt att minska.

Nödvändiga åtgärder planeras och vidtas utifrån de detaljerade miljömålen. Miljöarbetet följs upp och redovisas för riksdagsstyrelsen tre gånger om året i samband med övrig tertiälföljning.

Finansiell redovisning

4.1 Resultaträkning

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	<i>Not</i>	2017-01-01– 2017-12-31	2016-01-01– 2016-12-31
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	1 374 222	1 342 128
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	31 717	31 035
Intäkter av bidrag	3	0	450
Finansiella intäkter	4	14 968	13 919
Summa		1 420 908	1 387 532
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal och ledamöter	5	-1 065 071	-1 566 034
Kostnader för lokaler	6	-41 721	-40 674
Övriga driftkostnader		-329 891	-335 061
Finansiella kostnader	7	-675	-782
Avskrivningar och nedskrivningar		-52 268	-54 687
Summa		-1 489 626	-1 997 239
Verksamhetsutfall		-68 718	-609 707
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		504 766	500 670
Lämnade bidrag	8	-504 766	-500 670
Saldo		0	0
ÅRETS KAPITALFÖRÄNDRING	9	-68 718	-609 707

4.2 Balansräkning

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	<i>Not</i>	2017-12-31	2016-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar	<i>10</i>		
Balanserade utgifter för utveckling		20 840	24 227
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		1 412	1 113
Summa		22 252	25 340
Materiella anläggningstillgångar	<i>11</i>		
Byggnader, mark och annan fast egendom		1 158 568	1 132 269
Förbättringsutgifter på annans fastighet		344	1 504
Maskiner, inventarier, installationer m.m.		89 511	83 720
Pågående nyanläggningar		38 248	8 382
Summa		1 286 671	1 225 874
Finansiella anläggningstillgångar	<i>12</i>		
Andelar i bostadsrättsföreningar		2 159	2 159
Summa		2 159	2 159
Fordringar			
Kundfordringar		2 143	1 806
Fordringar hos andra myndigheter	<i>13</i>	22 478	16 603
Övriga fordringar		60	70
Summa		24 681	18 479
Periodavgränsningsposter	<i>14</i>		
Förutbetalda kostnader		40 573	33 576
Summa		40 573	33 576
Avräkning med statsverket	<i>15</i>	-111 697	-121 417
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		196 794	206 396
Kassa, plusgiro och bank		30	30
Summa		196 824	206 426
SUMMA TILLGÅNGAR		1 461 463	1 390 440

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	<i>Not</i>	2017-12-31	2016-12-31
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital	<i>16</i>		
Statskapital		836 056	798 306
Donationskapital		2 182	2 202
Balanserad kapitalförändring		-4 792 007	-4 188 209
Kapitalförändring enligt resultaträkningen		<u>-68 718</u>	<u>-609 707</u>
Summa		-4 022 488	-3 997 408
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelse	<i>17</i>	4 855 716	4 794 023
Övriga avsättningar	<i>18</i>	<u>6 962</u>	<u>6 098</u>
Summa		4 862 678	4 800 121
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	<i>19</i>	461 962	450 472
Skulder till andra myndigheter		24 713	21 944
Leverantörsskulder		71 091	54 806
Övriga skulder		<u>17 732</u>	<u>17 069</u>
Summa		575 499	544 291
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader		38 070	35 984
Oförbrukade bidrag		7	7
Övriga förutbetalda intäkter		<u>7 699</u>	<u>7 445</u>
Summa		45 775	43 436
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		1 461 463	1 390 440

4.3 Anslagsredovisning

Ramanslag 2017-12-31 (Belopp anges i tkr)	Not	Ingående överförings- belopp	Årets tilldelning enl. anslags- direktiv och regleringsbrev	Omdisponerat anslags- sparande	Indrag- ning	Totalt disp. belopp	Netto utgifter	Utgående överförings- belopp
Uo 1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.								
Ap. 1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	21	36 490	880 313	0	0	916 803	-873 469	43 334
Uo 1 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag								
Ap. 1 Förvaltnings- kostnader	22	42 037	767 892	0	0	809 929	-779 437	30 492
Uo 1 2:3 Riksdagens fastighetsanslag								
Ap. 1 Riksdagens fastighetsanslag	23	49 428	113 000	0	-35 428	127 000	-82 971	44 029
Uo 1 6:6 Stöd till politiska partier								
Ap. 1 Stöd till politiska partier	24	69	172 200	0	-69	172 200	-172 131	69
Uo 17 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer								
Ap. 1 Stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer		0	15 000	0	0	15 000	-15 000	0
SUMMA ANSLAG		128 024	1 948 405	0	-35 498	2 040 931	-1 923 008	117 924

Redovisning av beställningsbemyndiganden i årsredovisningen

Anslagsbenämning	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden	Utestående åtaganden	Utestående åtaganden	
Uo 1 6:6 Ramanslag					
Stöd till politiska partier					
<i>Ap. 1 Stöd till politiska partier</i>	172 200	129 098	129 098	129 098	
Uo 17 13:5 Ramanslag					
Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer					
<i>Ap. 1 Stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer</i>	15 000	15 000	15 000	15 000	
Summa	187 200	144 098	144 098	144 098	0

4.4 Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusental kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter (BEA-lagen) och tillhörande föreskrift RFS (2016:14).

Lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. bedöms inte tillämplig för Riksdagsförvaltningen.

I enlighet med Ekonomistyrningsverkets (ESV) föreskrifter till 10 § FBF tillämpar Riksdagsförvaltningen den 5 januari som brytdag. Efter brytdagen har fakturor som överstiger 100 tkr bokförts som periodavgränsningsposter.

Kostnadsräkning

För semesterdagar som har intjänats före 2009 avräknas fr.o.m. 2009 anslaget först vid uttaget enligt undantagsbestämmelsen. Den utgående balansen 2016 på 6 538 tkr, har 2017 minskat med 381 tkr till 6 157 tkr.

Avsättningar för riksdagsledamöternas pensioner och inkomstgarantier samt omställningsstöd undantas från bestämmelserna om kostnadsräkning, i enlighet med 2 kap. 11 § BEA-lagen.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar

Investeringar som huvudsakligen syftar till att bevara riksbyggnaderna på Helgeandsholmen finansieras med anslag i stället för med lån i Riksgäldskontoret.

Materiella anläggningstillgångar

Anläggningstillgångar med en anskaffningskostnad på minst 30 tkr och en beräknad ekonomisk livslängd på tre år eller längre bokförs som materiella anläggningstillgångar.

Immateriella anläggningstillgångar

För immateriella anläggningstillgångar är motsvarande beloppsgräns 500 tkr och en beräknad ekonomisk livslängd på tre år eller längre. Förbättringsutgifter på annans fastighet bokförs som anläggningstillgång om utgiften överstiger 100 tkr.

Pågående arbeten

Pågående arbeten värderas efter om de ska bokföras som anläggningstillgångar eller inte vid tidpunkten då lån kan tas upp för lånefinansierade anläggningstillgångar.

Tillämpade avskrivningstider

Anläggningstillgångarna skrivs av över den bedömda ekonomiska livslängden från den månad som tillgången kan tas i bruk. Budgetåret 2016 införde Riksdagsförvaltningen komponentredovisning enligt ESV:s regelverk, vilket innebär att fastigheterna kommer att skrivas av enligt komponentens beräknade nyttjandeperiod. Komponentredovisning kommer att införas successivt.

Tabell Tillämpade avskrivningstider

Typ av anläggningstillgång	Avskrivningstid
IMMATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR	
Balanserade utgifter för utveckling	3 år
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	3–10 år
MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR	
<i>Byggnader, mark och annan fast egendom</i>	10–150 år
Byggnadsinventarier	3–30 år
Förbättringsutgifter på annans fastighet	3–10 år
<u>Maskiner, inventarier, installationer m.m.</u>	<u>3–10 år</u>

Bärbara datorer för ledamöter och tjänstemän redovisas inte som en anläggningstillgång eftersom den förväntade ekonomiska livslängden bedöms vara kortare än tre år.

Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

Pensioner och inkomstgarantier till riksdagsledamöter regleras i stadgan av den 21 februari 1941 (nr 98), ersättningsstadgan (1971:1197), lagen (1988:589) med tillämpningsföreskrifter (RFS 1988:3), lagen (1994:1065) med tillämpningsföreskrifter (RFS 2006:6) och lagen (2016:1108) med tillämpningsföreskrifter (RFS 2016:5).

Avsättningar för ledamöternas ålderspensioner, egenlivränta och inkomstgarantier redovisades för första gången 2007 som avsättningar i balansräkningen. Sedan 2009 redovisas EU-parlamentarikernas pensioner m.m. i posten Pensionsavsättning till ledamöter som lämnat riksdagen.

Riksdagsförvaltningen har sedan 2008 förfinat beräkningarna för såväl ledamöternas pensioner som deras inkomstgarantier.

Sedan 2011 ingår även inkomstgaranti för de sittande riksdagsledamöter som har intjänat rätt till inkomstgaranti (latent) samt en avsättning för den inkomstgaranti som söks men inte utnyttjats (vilande).

Den 1 maj 2014 inrättades ett ekonomiskt omställningsstöd som på sikt kommer att ersätta det nuvarande inkomstgarantisystemet. Sedan 2015 ingår avsättningen för omställningsstödet som en latent utfästelse, och från och med 2017 ingår även beslutade omställningsstöd i avsättningen.

Den samlade kostnaden för ledamöternas intjänande av framtida pensioner och inkomstgarantier redovisas som en avsättning. Eftersom avsättningen är undantagen från kostnadsmässig anslagsavräkning medför det att årets förändring av avsättningen inte har någon anslagspåverkan, utan det är i årets kapitalförändring som förändringen syns. I posten balanserad kapitalförändring redovisas den upparbetade skulden från och med 2007 som avser pensioner och inkomstgarantier samt omställningsstödet för ledamöterna inklusive sociala avgifter, och därmed uppvisar saldoto ett stort negativt belopp. Fram till och med 2016 var den balanserade kapitalförändringen -4 188 209 tkr och under 2017 har skulden ökat med -603 798 tkr till -4 792 007 tkr. I posten årets kapitalförändring enligt resultaträkningen ingår årets kostnader för ledamöternas pensioner och inkomstgarantier som för 2017 är -62 651 tkr.

Riksdagsledamöternas pensioner

Avsättning för pensionsförpliktelser till ledamöter som har lämnat riksdagen redovisas till det försäkringstekniska värdet av pensionsåtaganden som har beräknats av Statens tjänstepensionsverk (SPV) i enlighet med gällande regelverk för affärsverk. De beräkningsgrunder som används per den 31 december 2017 är de som gäller för Finansinspektionens s.k. trygghandgrunder (FFFS 2007:24) när det gäller åtaganden med utfäst indexering. Under tid när förmånen indexeras med PBB-index eller följsamhetsindex har bruttoräntan -0,40 procent använts (samma bruttoränta som 2016). Under tid när förmånen indexeras med inkomst-/balansindex eller arvodesindex har bruttoräntan 0,00 procent använts.

Avsättning för intjänade pensionsförpliktelser för ledamöter som för närvarande sitter i riksdagen har gjorts enligt samma modell.

Riksdagsförvaltningen betalar särskild löneskatt på utbetalda pensioner; avsättningarna inkluderar därför sociala avgifter.

I årsredovisning för staten används andra försäkringstekniska beräkningsgrunder för tjänstepensionsskulden. Det innebär att Riksdagsförvaltningens pensionsskuld i årsredovisningen för staten uppgår till 2 643 462 tkr jämfört med Riksdagsförvaltningens bokförda pensionsskuld som uppgår till 3 187 789 tkr exklusive sociala avgifter.

Riksdagsledamöters inkomstgarantier

Avsättningar för beslutade inkomstgarantier (inklusive sociala avgifter) till ledamöter har gjorts med ett belopp som motsvarar förväntade framtida utbetalningar. Avsättningarna baseras på de förhållanden som ledamöterna anmält och på de inkomstgarantibelopp som gällde i december 2017. Nuvärdesberäkningen utgör en diskontering av det totala åtagandet för vart och ett av åren

2018 till och med 2032. Den räntefot som används per 2017-12-31 är - 0,4 procent. Det är den räntefot som gäller för Finansinspektionens så kallade trygghandegrunder (FFFS 2007:24) från och med den 1 januari 2017 för åtaganden med utfäst indexering. Avdraget för avkastningsskatt är 0,1 procentenheter.

Som komplement till avsättningarna för beslutade inkomstgarantier har även en bedömning gjorts av latent inkomstgarantier, det vill säga för nu aktiva ledamöter. Riksdagsförvaltningen betalar arbetsgivaravgifter på utbetalda inkomstgarantier, och avsättningarna inkluderar därför sociala avgifter.

Den 1 maj 2014 inrättades ett ekonomiskt omställningsstöd som ersätter inkomstgarantisystemet för ledamöter som valdes in vid 2014 års val och därefter. Totalt har arvodesnämnden fattat sju beslut om ekonomiskt omställningsstöd, och det har gjorts utbetalningar till tre ledamöter. Avsättningar för latent utfästelser för detta stöd aktualiserades i samband med årsredovisningen 2015 beroende på de berättiganderegler som gäller för stödet. Avsättningarna baseras på en bedömning av de belopp för nu aktiva ledamöter som omfattas av det ekonomiska omställningsstödet, skulle ha haft rätt till per den 2017-12-31. Även detta stöd genererar arbetsgivaravgifter och är därför medräknat i avsättningen.

Fordringar

Fordringar har tagits upp med de belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalda. Fordringar i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Skulder m.m.

Skulder har tagits upp till nominellt belopp. Skulder i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Övriga upplysningar

Riksdagsförvaltningen har från och med budgetåret 2014 inte upprättat någon finansieringsanalys eftersom BEA-lagen inte kräver det och inte heller den tidigare gällande REA-lagen.

Noter**Resultaträkning**

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017	2016
Not 1 Intäkter av anslag		
Utgifter enligt anslagsavräkningen	1 923 008	1 844 764
Minskning av intjänad semesterlöneskuld före 2009	-381	-1 713
Inköp tillgångar avräknat mot statskapital	-43 638	-253
Medel som erhållits från statsbudgeten för finansiering av bidrag	-504 766	-500 670
Summa	1 374 222	1 342 128
I posten inköp tillgångar avräknat mot statskapital avser 43 miljoner kronor inköp av del i fastigheten Iason 1.		
Not 2 Intäkter av avgifter och andra ersättningar		
Intäkter av hyror	20 410	20 124
Serviceöverenskommelse med JO	5 339	4 808
Försäljning riksdagstryck	3 277	3 938
Försäljning internttryckeriet	1 369	985
Övrig försäljningsverksamhet	1 323	1 180
Summa	31 717	31 035
I posten övrig försäljningsverksamhet ingår bland annat försäljning av presentartiklar och it-utrustning m.m.		
Not 3 Intäkter av bidrag		
Intäkter av bidrag från Riksbankens Jubileumsfond avseende Tryckfrihetsförordningen	0	450
Summa	0	450
Not 4 Finansiella intäkter		
Ränteintäkter från Riksgäldskontoret	2 270	2 184
Ränteintäkter i avsättning för pensioner till ledamöter	12 542	11 521
Övrigt	156	214
Summa	14 968	13 919

Ränteintäkter i avsättningen för pensioner till ledamöter, beräknas enligt Finansinspektionens trygghandgrunder (FFS 2007:24), och bruttoräntan för 2017 är -0,4% (samma procentsats som 2016).

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017	2016
Not 5 Kostnader för personal och ledamöter		
Kostnader för ledamöter (inklusive sociala avgifter)	-571 156	-1 107 775
Kostnader för personal (inklusive sociala avgifter)	-493 915	-458 259
Summa	-1 065 071	-1 566 034
varav löne- och arvodeskostnader, exklusive sociala avgifter	-668 730	-1 077 818
Utfallet på kostnader för ledamöter beror på minskade beräknade kostnader för avsättning av ledamöters pensioner m.m.		
Not 6 Kostnader för lokaler		
Lokalkostnader	-41 721	-40 674
Summa	-41 721	-40 674
Not 7 Finansiella kostnader		
Ränta till Riksgäldskontoret	-663	-637
Övrigt	-12	-145
Summa	-675	-782
Not 8 Lämnade bidrag		
Stöd till politiska partier	-172 131	-172 131
Stöd till partigrupperna i riksdagen	-298 141	-293 460
Stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	-15 000	-15 000
Nordiska rådet	-13 548	-13 491
IPU	-1 090	-1 035
OSSE	-1 003	-993
Skolbidrag	-2 770	-3 100
Övrigt	-1 083	-1 462
Summa	-504 766	-500 670
I posten övrigt ingår bland annat bidrag till Sveriges nationaldag 600 tkr, Rifo 265 tkr och Veteranföreningen 195 tkr.		

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017	2016
Not 9 Årets kapitalförändring		
Avskrivningar anslagsfinansierade anläggningstillgångar	-6 067	-5 909
Årets förändring av avsättning för pensioner, inkomstgarantier och omställningsstöd till ledamöter	-75 194	-615 319
Ränteintäkter i avsättning för pensioner till ledamöter	12 542	11 521
Summa	-68 718	-609 707

Ränteintäkter för ledamöters pensioner beräknas enligt Finansinspektionens trygghandsgrunder (FFFS 2007:24), och bruttoräntan för 2017 är -0,4 % (samma som 2016). I summan ingår årets kostnader för avsättningen för ledamöternas pensioner och inkomstgarantier inklusive sociala avgifter, se även sista stycket under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser i Tilläggsupplysningar och noter.

Balansräkning

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017-12-31	2016-12-31
Not 10 Immateriella anläggningstillgångar		
<i>Balanserade utgifter för utveckling</i>		
IB anskaffningar	96 576	86 581
Årets anskaffningar	6 635	10 009
Årets utrangeringar, anskaffningsvärde	-50	-15
Tidigare års avskrivningar	-72 349	-60 602
Årets utrangeringar, avskrivningar	50	15
Årets avskrivningar	-10 022	-11 761
Bokfört värde	20 840	24 227
<i>Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar</i>		
IB anskaffningar	4 957	4 957
Årets anskaffningar	989	0
Tidigare års avskrivningar	-3 844	-2 865
Årets utrangeringar, avskrivningar	0	0
Årets avskrivningar	-690	-978
Bokfört värde	1 412	1 113
Summa bokfört värde immateriella anläggningstillgångar	22 252	25 340
Not 11 Materiella anläggningstillgångar		
<i>Byggnader, mark och annan fast egendom</i>		
IB anskaffningar	1 900 826	1 898 860
IB justering, byte av anl.grupp	0	-7 178
Årets anskaffningar	44 594	7 171
Fört från pågående nyanläggningar	0	1 974
Tidigare års avskrivningar	-768 558	-750 950
Tidigare års avskrivningar justering, byte av anl.grupp	0	368
Årets avskrivningar	-18 295	-17 976
Bokfört värde	1 158 568	1 132 269
Taxeringsvärden	240 600	240 600

Flertalet av fastigheterna är taxerade som specialenhet allmän byggnad, vilket innebär att de inte åsatts något taxeringsvärde. Fastigheter med taxeringsvärde är Iason 1, Milon 9, Kvasten 8, Aurora 2 och Ormsaltaren 6. Taxeringsvärdet beräknades 2016; nytt taxeringsvärde beräknas vart tredje år.

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017-12-31	2016-12-31
<i>Förbättringsutgifter på annans fastighet</i>		
IB anskaffningar	19 141	19 141
Tidigare års avskrivningar	-17 637	-16 038
Årets avskrivningar	-1 160	-1 599
<i>Bokfört värde</i>	344	1 504
<i>Maskiner, inventarier, installationer m.m.</i>		
IB anskaffningar	352 930	343 224
IB anskaffningar justering, byte av anl.grupp	0	7 178
Årets anskaffningar	27 915	27 699
Årets utrangeringar, anskaffningsvärde	-9 238	-25 171
Tidigare års avskrivningar	-269 209	-269 639
Tidigare års avskrivningar justering, byte av anl.grupp	0	-368
Årets avskrivningar	-22 101	-22 373
Årets utrangeringar, avskrivningar	9 214	23 171
<i>Bokfört värde</i>	89 511	83 720
<i>Pågående nyanläggningar</i>		
IB anskaffningar	8 382	2 645
Årets anskaffningar	29 920	7 710
Pågående nyanläggningar, årets nedskrivning	-54	0
Avslutade, fört till Byggnader, mark och annan fast egendom	0	-1 974
<i>Bokfört värde</i>	38 248	8 382
Pågående nyanläggningar består av upparbetade kostnader för Cephalus 357 tkr, ledamotshuset 25 774 tkr, Neptunus entrémiljö 4 971 tkr, entré Riksplan 3 151 tkr, Neptunus styrsystem 1 890 tkr, Sammanträdespoolen 174 tkr och takomläggning RÖ 281 tkr samt omklädningsrum 1 650 tkr.		
Summa bokfört värde materiella anläggningstillgångar	1 286 671	1 225 874

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017-12-31	2016-12-31
Not 12 Finansiella anläggningstillgångar		
Andelar i bostadsrättsföreningar, bokfört värde	2 159	2 159
Bokfört värde	2 159	2 159
Not 13 Fordringar hos andra myndigheter		
Mervärdesskattefordran	19 489	14 709
Fordran JO, överenskommelse m.m.	2 744	1 112
Övrigt	245	782
Summa	22 478	16 603
Not 14 Periodavgränsningsposter		
Förutbetalda hyror	9 816	9 630
Förutbetalda kostnader, årskort flyg	3 282	3 560
Förutbetalda kostnader, årskort tåg	11 866	12 049
Förutbetalda kostnader, Crayon EA-avtal m.m.	7 997	405
Övriga förutbetalda kostnader	7 611	7 932
Summa	40 573	33 576
Ökningen av förutbetalda kostnader, datalicenser Crayon, beror på att ett nytt avtal tecknades under 2017. Posten övriga förutbetalda kostnader består i huvudsak av sup-portavtal samt övriga förutbetalda it-tjänster.		
Not 15 Avräkning med statsverket		
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	0	0
Redovisat mot anslag	187 130	187 130
Medel hänförliga till transfereringar m.m. som betalats	-187 130	-187 130
Fordringar/Skulder avseende anslag i icke räntebärande flöde	0	0

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017-12-31	2016-12-31
<i>Anslag i räntebärande flöde</i>		
Ingående balans	-127 955	-103 073
Redovisat mot anslag	1 735 877	1 657 633
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-1 761 205	-1 682 515
Återbetalning av anslagsmedel	35 428	0
<i>Skulder avseende anslag i räntebärande flöde</i>	-117 854	-127 955
<i>Fordran semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag</i>		
Ingående balans	6 538	8 251
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-381	-1 713
<i>Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag</i>	6 157	6 538
Summa avräkning med statsverket	-111 697	-121 417

Not 16 Förändring av myndighetskapitalet

	Statskapital	Dona- tions- kapital	Balanserad kapitalför- ändring, anslagsfi- nansierad verksamhet	Kapital- föränd- ring enligt resultat- räkningen	Summa
Utgående balans 2016	-798 306	-2 202	4 188 209	609 707	3 997 408
Ingående balans 2017	-798 306	-2 202	4 188 209	609 707	3 997 408
Föregående års ka- pitalförändring	5 888	20	603 798	-609 707	0
Årets investeringar	-43 638	0	0	0	-43 638
Årets kapitalföränd- ring	0	0	0	68 718	68 718
Summa årets för- ändring	-836 056	-2 182	4 792 007	68 718	
Utgående balans 2017	-836 056	-2 182	4 792 007	68 718	4 022 488

Saldot på balanserad kapitalförändring består uteslutande av kostnader för avsättningar för ledamöternas pensioner och inkomstgarantier inklusive sociala avgifter som ännu inte har utbetalats. Att posten uppvisar ett stort negativt saldo beror på att avsättningarna är undantagna från bestämmelserna om kostnadsmässig anslagsavräkning, se även sista stycket under Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser i Tilläggsupplysningar och noter. I praktiken innebär det att kostnaderna redovisas löpande men att anslagsavräkningen görs först när pensionerna och inkomstgarantierna betalas ut.

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017-12-31	2016-12-31
Not 17 Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser		
<i>Pensioner för tjänstemän</i>		
Ingående avsättning	1 634	3 165
Årets pensionskostnad	112	1
Årets pensionsutbetalningar	-895	-1 532
<i>Utgående avsättning</i>	851	1 634
<i>Tillkommer särskild löneskatt med</i>	206	382
<i>Pensionsavsättning till ledamöter</i>		
Ingående avsättning	3 222 158	2 819 895
<i>varav avgångna ledamöter</i>	2 229 441	2 046 486
<i>varav aktiva ledamöter</i>	992 718	773 410
Avsatt till pensioner	84 476	499 852
Årets pensionskostnad	62 489	-24 534
Årets pensionsutbetalningar	-78 982	-73 055
<i>Utgående avsättning</i>	3 290 141	3 222 158
<i>Varav avgångna ledamöter</i>	2 202 417	2 229 441
<i>Varav aktiva ledamöter</i>	1 087 724	992 718
<i>Tillkommer särskild löneskatt med</i>	798 188	781 696
I utgående avsättning ingår ledamöters pensioner med 3 187 789 tkr samt latent tilläggsbelopp med 102 352 tkr.		
Inkomstgaranti för ledamöter som lämnat riksdagen		
Ingående avsättning	212 730	246 913
Årets kostnad för inkomstgarantier	-15 587	-4 514
Årets utgifter för inkomstgarantier	-22 204	-29 669
<i>Utgående avsättning</i>	174 939	212 730
<i>Tillkommer sociala avgifter med</i>	50 056	57 569

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017-12-31	2016-12-31
<i>Inkomstgaranti för ledamöter i riksdagen</i>		
Ingående avsättning	371 203	271 254
Årets kostnad för inkomstgarantier	-1 526	-1 434
Årets förändring av inkomstgarantier	16 921	101 383
<i>Utgående avsättning</i>	386 598	371 203
<i>Tillkommer sociala avgifter</i>	113 028	108 879
<i>Omställningsstöd till ledamöter</i>		
Ingående avsättning	28 743	13 617
Årets kostnad för omställningsstöd	-117	-110
Årets förändring av omställningsstöd	3 112	15 236
<i>Utgående avsättning</i>	31 738	28 743
<i>Tillkommer sociala avgifter med</i>	9 972	9 031
Summa avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	4 855 716	4 794 023
Not 18 Övriga avsättningar		
Kompetensåtgärder		
Ingående balans	6 098	5 225
Årets avsättningar	864	872
Utgående balans	6 962	6 098
Summa övriga avsättningar	6 962	6 098

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017-12-31	2016-12-31
Not 19 Lån i Riksgäldskontoret		
Ingående balans	450 472	451 387
Under året upptagna lån	60 661	49 489
Årets amorteringar	-49 171	-50 404
Utgående balans	461 962	450 472
<i>Av riksdagen beviljad låneram (enl. anslagsdirektivet)</i>	<i>600 000</i>	<i>600 000</i>
Not 20 Periodavgränsningsposter		
Upplupen semesterlöneskuld inklusive sociala avgifter	30 895	27 913
Upplupna löner och arvoden inklusive sociala avgifter	3 497	3 534
Övriga upplupna kostnader	3 677	4 536
Oförbrukade bidrag från Kulturfonden	7	7
Förutbetalda intäkter	2 421	2 318
Förutbetalda hyresintäkter	5 278	5 128
Summa periodavgränsningsposter	45 775	43 436

Anslagsredovisning

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017	2016
Not 21 Utg.omr. 1 2:1 Ap. 1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.		
Av riksdagen beviljad anslagskredit (3 %)	26 409	26 014
Not 22 Utg.omr. 1 2:2 Ap. 1 Riksdagens förvaltningsanslag		
Av riksdagen beviljad anslagskredit (3 %)	23 037	21 461
<p>Årets tilldelade medel på förvaltningsanslaget uppgår till 767,9 miljoner kronor, och det ingående anslagssparandet från 2016 uppgick till cirka 42 miljoner kronor. Anslagsutfallet för 2017 är 779,4 miljoner kronor, vilket innebär att det upparbetade anslagssparandet minskat till 30,5 miljoner kronor. Större poster med lägre utfall än planerat är avskrivningar, kompetenshöjande åtgärder samt värme och el. Inom anslagsutrymmet avsattes också en dispositionsmedelspost som till största delen inte utnyttjats.</p>		
Not 23 Utg.omr. 1 2:3 Ap. 1 Riksdagens fastighetsanslag		
Av riksdagen beviljad anslagskredit (3 %)	3 390	3 000
<p>Anslagskonstruktionen på fastighetsanslaget är sådan att den avses bestämmas år från år för att kunna hantera variationer i utfallet för fastighetsverksamheten. För 2017 sattes anslagsnivån till 113 miljoner kronor, samtidigt som ett anslagssparande på cirka 14 miljoner kronor behölls efter att cirka 35 miljoner kronor återlämnades under året. För 2017 uppgår utfallet på fastighetsanslaget till 83 miljoner kronor. Det låga utfallet för 2017 beror bland annat på lägre kostnader än planerat för underhåll, till exempel har vissa planerade åtgärder försenats och andra har flyttats fram i tiden. Även kostnaderna för avskrivningar har blivit lägre än budgeterat. Inom anslaget avsattes också en dispositionsmedelspost för oförutsedda åtgärder som dock inte har utnyttjats. Det kan bli aktuellt att återlämna en del av det totala anslagssparandet under 2018.</p>		
Not 24 Utg.omr. 1 6:6 Ap. 1 Stöd till politiska partier		
Av riksdagen beviljad anslagskredit (3 %)	5 166	5 166

4.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017	2016	2015	2014	2013
Låneram Riksgälden					
Verksamheten					
<i>Beviljad</i>	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
<i>Utnyttjad</i>	66 747	64 076	52 906	59 243	70 472
Fastigheter					
<i>Beviljad</i>	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
<i>Utnyttjad</i>	395 215	386 396	398 482	413 511	332 328
Kontokrediter Riksgälden					
<i>Beviljad</i>	176 120	168 251	164 751	163 999	157 642
<i>Maximalt utnyttjad</i>	0	0	0	8 750	0
Räntekonto Riksgälden					
<i>Ränteintäkter</i>	2 270	2 184	1 174	434	981
<i>Räntekostnader</i>	663	637	338	1	0
Avgiftsintäkter					
<i>Avgiftsintäkter som disponeras</i>					
<i>Avgiftsintäkter</i>	31 717	31 035	31 968	31 577	32 909
<i>Beräknat belopp enligt anslagsdirektivet</i>	0	0	0	0	0
Anslagskredit					
<i>Beviljad</i>					
<i>Riksdagens ledamöter och partier m.m.</i>	26 409	26 014	25 556	25 280	24 657
<i>Riksdagsförvaltningens förvaltningskostnader</i>	23 037	21 461	21 169	21 520	20 536
<i>Stöd till politiska partier</i>	5 166	5 166	5 136	5 136	5 136
<i>Riksdagens fastighetsanslag</i>	3 390	3 000	2 700	2 400	3 500
<i>Utnyttjad anslagskredit</i>					
<i>Riksdagens ledamöter och partier m.m.</i>	0	0	0	0	0
<i>Riksdagsförvaltningens förvaltningskostnader</i>	0	0	0	0	0
<i>Stöd till politiska partier</i>	0	0	0	0	0
<i>Riksdagens fastighetsanslag</i>	0	0	0	0	0

<i>(Belopp anges i tkr)</i>	2017	2016	2015	2014	2013
Anslagssparande					
<i>Ramanslag</i>					
Riksdagens ledamöter och partier m.m.	43 334	36 490	37 983	62 156	56 409
Riksdagsförvaltningens förvaltningskostnader	30 492	42 037	47 442	42 913	28 731
Stöd till politiska partier	69	69	319	1 194	1 347
Riksdagens fastighetsanslag	44 029	49 428	17 649	14 960	51 328
Bemyndiganden					
Stöd till politiska partier	172 200	171 200	171 200	171 200	171 200
<i>Utestående åtaganden</i>	129 098	129 098	129 098	127 848	127 389
Stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
<i>Utestående åtaganden</i>	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
Personal					
Medelantalet anställda (st)	671	642	637	646	656
Antalet årsarbetskrafter (st)	602	583	591	591	608
Driftkostnad per årsarbetskraft*	1 355	1 337	1 259	1 276	1 214
Kapitalförändring					
Årets	-68 718	-609 707	-181 463	-141 749	-321 550
Balanserad	-4 792 007	-4 188 209	-4 034 515	-3 920 535	-3 626 754

* Med driftkostnad avses personalkostnader, övriga driftkostnader enligt resultaträkningen exklusive avskrivningar och alla direkt hänförliga kostnader för riksdagsledamöter.

Riksdagsstyrelsens uppdrag och ersättningar

Nedan redovisas riksdagsstyrelsens ledamöters uppdrag som styrelse- och rådsledamöter i andra statliga myndigheter och uppdrag som styrelseledamöter i aktiebolag samt de ersättningar⁴⁵ som betalades ut av Riksdagsförvaltningen 2017.

Ersättningar till riksdagsstyrelsens ledamöter den 31 december 2017

Urban Ahlin (S), ordförande Ersättning: 2 080 916 kronor	Håkan Bergman (S), ledamot Ersättning: 853 659 kronor
--	---

Berit Högman (S), ledamot Ersättning: 886 929 kronor	Eva Sonidsson (S), ledamot Ersättning: 899 924 kronor
--	---

Övriga uppdrag:
Kombispiel i Sverige AB, ledamot
Länsstyrelsens insynsråd i Värmland, ledamot
Presstödsnämnden, ledamot

Anders Ygeman (S), ledamot Ersättning: 372 353 kronor	Tobias Billström (M), ledamot Ersättning: 975 495 kronor
---	--

Jessica Polfjärd (M), ledamot Ersättning: 914 424 kronor	Hans Wallmark (M), ledamot Ersättning: 920 920 kronor <i>Övriga uppdrag:</i> Svenska Medialen AB, ordförande Norrköpings Tidningars Media AB, ledamot
--	--

Mattias Karlsson (SD), ledamot Ersättning: 884 120 kronor	Jonas Eriksson (MP), ledamot Ersättning: 944 210 kronor
---	---

Anders W Jonsson (C), ledamot
Ersättning: 909 583 kronor
Övriga uppdrag:
Randello AB, ordförande

⁴⁵ Med ersättning avses summan av ersättningar och andra förmåner som återfinns på kontrolluppgiften från Riksdagsförvaltningen 2017.

Hanna Bergstedt (S), suppleant

Ersättning: 530 945 kronor

Yilmaz Kerimo (S), suppleant

Ersättning: 771 977 kronor

Övriga uppdrag:

Telge Fastigheter AB, ordförande

Telge AB, suppleant

Anti Avsan (M), suppleant

Ersättning: 788 946 kronor

*Övriga uppdrag:*Brottsförebyggande rådets insynsråd,
ledamotPolisregion Stockholms insynsråd,
ledamot**Cecilia Widegren (M), suppleant**

Ersättning: 787 908 kronor

*Övriga uppdrag:*Socialstyrelsens rättsliga råd, ledamot
Alkoholsortimentsnämnden, ledamot**Maria Ferm (MP), suppleant**

Ersättning: 761 196 kronor

*Övriga uppdrag:*Migrationsverkets insynsråd, ledamot
Säkerhetspolisens insynsråd, ledamot**Kathrin Flossing, riksdagsdirektör**

Ersättning: 1 600 280 kronor

Mattias Jonsson (S), suppleant

Ersättning: 767 739 kronor

*Övriga uppdrag:*Älvstranden Utveckling AB,
ordförandeFörvaltnings AB Järnvägskvarteret,
ledamot**Elin Lundgren (S), suppleant**

Ersättning: 769 958 kronor

*Övriga uppdrag:*Polismyndighetens insynsråd,
ledamot

Kriminalvårdens insynsråd, ledamot

**Cecilia Magnusson (M),
suppleant**

Ersättning: 772 580 kronor

Övriga uppdrag:

Göteborgs Hamn AB, ledamot

Per Ramhorn (SD), suppleant

Ersättning: 770 697 kronor

Övriga uppdrag:

Socialstyrelsens rättsliga råd, ledamot

**Ulrika Carlsson i Skövde (C),
suppleant**

Ersättning: 774 711 kronor

Övriga uppdrag:

Sätra Bruk AB, ledamot

Br Johanssons Bygghandel AB,
suppleant

Avus AB, suppleant

Ramsågen Invest AB, suppleant

XL-Bygg Tibro AB, suppleant

BJT Hyvel AB, suppleant

Insynsrådet för Yrkeshögskolemyndigheten, ledamot

Allmänna Barnhuset i Stockholm
AB, ledamot

Ledamöter och suppleanter som har avgått ur riksdagsstyrelsen⁴⁶

Tomas Eneroth (S), ledamot
till och med den 27 juli 2017
Ersättning: 506 422 kronor

Ewa Thalén Finné (M), ledamot
till och med den 13 oktober 2017
Ersättning: 919 469 kronor
Övriga uppdrag:
Sabo AB, ledamot

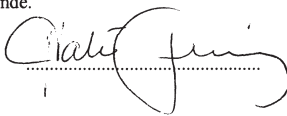
⁴⁶ Här redovisas ledamöter och suppleanter som har avgått ur riksdagsstyrelsen och de ersättningar som Riksdagsförvaltningen betalade ut till dem 2017. Med ersättning avses summan av ersättningar och andra förmåner som återfinns på kontrolluppgiften från Riksdagsförvaltningen 2017.

Årsredovisningens undertecknande**Myndighetens chef undertecknar härmed årsredovisningen för år 2017**

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning. Jag bedömer att den interna styrningen och kontrollen vid myndigheten är betryggande.

Stockholm 2018-02-21

Kathrin Flossing, riksdagsdirektör

Riksdagsstyrelsens ledamöter undertecknar härmed årsredovisningen för år 2017

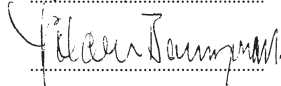
Vi intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning. Vi bedömer att den interna styrningen och kontrollen vid myndigheten är betryggande.

Stockholm 2018-02-14

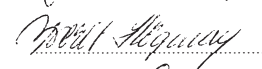
Urban Ahlin, ordförande

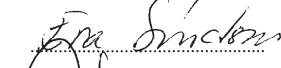
Håkan Bergman, ledamot

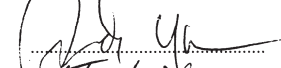
Berit Högman, ledamot

Eva Sonidsson, ledamot

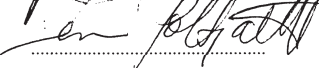
Anders Ygeman, ledamot

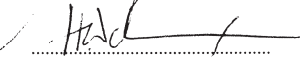
Tobias Billström, ledamot

Jessica Polfjärd, ledamot

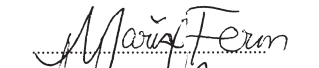
Hans Wallmark, ledamot

Mattias Karlsson, ledamot

Maria Fern, ledamot

Anders W Jonsson, ledamot

